

AANPAKKEN

BOUWEN OP
LOKALE
KRACHT

LOKALE ONTWIKKELINGSSTRATEGIE
ZUIDOOST-DRENTHE
2015-2022

LEADER Zuidoost-Drenthe
Bouwen op lokale kracht

Inhoudsopgave

Deel 1

1.1.	PROCESBESCHRIJVING LOS	3
1.2.	Gebied	5
1.2.1.	Begrenzing	5
1.2.2.	Gebiedsanalyse.....	5
1.2.3.	Krachtenveldanalyse	9
1.2.4.	Sterktes, zwaktes, kansen, bedreigingen (SWOT)	10
1.3.	Strategie	12
1.3.1.	Speerpunten	14
1.3.2.	Meetbare doelstellingen	18
1.4.	Activiteitenplan	21
1.4.1.	Fase 1: opstellen LOS.....	21
1.4.2.	Fase 2: aanjagen en meefinancieren initiatieven	23
1.5.	LAG	26
1.5.1.	Positie, taken en bevoegdheden LAG	26
1.5.2.	Profiel en samenstelling LAG	26
1.5.3.	Organisatie van de uitvoering.....	27
1.6.	Financiering	29
1.6.1.	Begroting	29
1.6.2.	Dekking.....	30

Deel 2

2.1.	LAG werkwijze & verantwoording.....	32
2.2.	Selectiecriteria & procedure	34
2.2.1.	Selectiecriteria	34
2.2.2.	Aanvraagprocedure en beoordeling	35
2.3.	Monitoring	38
2.4.	Effectmeting & evaluatie.....	39

Bijlagen

Bijlage 1:	Geografische kaart ZUIDOOST-DRENTHÉ.....	40
Bijlage 2:	SWOT	43
Bijlage 3:	SAMENWERKINGS-OVEREENKOMSTEN	46
Bijlage 4:	Projectformulier	50

DEEL 1

1.1. PROCESBESCHRIJVING LOS

Deze Lokale OntwikkelingsStrategie beslaat de periode 2015-2022, een tijd met voor de regio Zuidoost-Drenthe grote demografische en daarmee sociaaleconomische veranderingen. Bij het opvangen van deze veranderingen, het creëren van nieuwe kansen en het gebruik maken van de kracht van de mensen in de regio, is de LEADER-strategie een belangrijke steun in de rug.

De vorige succesvolle LEADER-strategie bracht de regio nieuwe vitaliteit. De evaluatie laat mooie voorbeelden zien van verzilverde kansen, zoals de stimulering van MKB en ondernemerschap, de recreatieve ontwikkeling van het gebied en de versterking van de sociale structuren in en tussen dorpen. De verwachtingen voor de periode 2015-2022 zijn dan ook hoog gespannen. De voor u liggende notitie schetst een ambitieuze lokale ontwikkelingsstrategie gebaseerd op de kracht van Zuidoost-Drenthe, waar bewoners, ondernemers en bestuurders legio kansen zien. De strategie legt een stevige basis voor lokaal maatwerk. Zo bloeit de kracht van de regio op!

Overal pakken burgers en ondernemers de uitdaging op: in dorpen en de regio nemen mensen de regio over hun eigen leven en leefomgeving. Die tendens sluit aan bij het streven van de overheid (weer) meer bij de samenleving neer te leggen en als overheid een meer faciliterende rol te spelen. Termen als overheidsparticipatie, doe-democratie en burgerkracht appelleren hieraan. De initiatieven die in de samenleving ontstaan leiden in de gemeenschappen tot grotere cohesie, tot meer inzet en daadkracht, tot duurzame oplossingen voor maatschappelijke knelpunten, tot nieuwe verbanden. Burgerinitiatieven en de overheid gaan op zoek naar nieuwe vormen van samenwerking.

Deze Lokale Ontwikkelingsstrategie is tot stand gekomen op basis van een interactief proces onder regie van de LAG met burgers en ondernemers in de regio Zuidoost-Drenthe. Dit in nauwe samenspraak met de vier betrokken gemeenten, Emmen, Coevorden, Aa & Hunze en Borger-Odoorn en de provincie Drenthe. Daarbij kon gebruik gemaakt worden van een actief streeknetwerk. Hieruit vloeide ook de samenstelling van de LAG voort. Een professionele, daadkrachtige actiegroep, die sinds november 2014 de volledige leiding heeft over het proces.

Tijdens een interactieve bijeenkomst zijn bewoners en ondernemers uit de regio uitgenodigd om de ontwikkelingsstrategie samen vorm te geven. Van elk dorp in de regio zijn de Vereniging Plaatselijk Belang danwel de Dorpsbelangenvereniging alsmede de ondernemersnetwerken en individuele bij de LAG bekende ondernemers uitgedaagd hierin te participeren. Met ruim 200 mensen uit de regio kijken naar nieuwe kansen. Zo gingen de aanwezigen op de gebiedsbijeenkomst van 12 november 2014 met elkaar aan de slag. Ze kregen een uitleg over wat LEADER inhoudt en werkten in de workshops aan de ontwikkelingsstrategie voor de regio. Belangrijke rode draad tijdens de avond was: geef burgerinitiatieven ruimte en vertrouwen, participeer daar als overheid in. Willen is kunnen!

De workshops die tijdens de bijeenkomst plaatsvonden, bestreken drie themagebieden:

- Leefbare dorpen;
- Zorg voor elkaar;
- Lokale economie: kansen voor lokale bedrijvigheid.

Teneur van de workshops

Burgers en ondernemers onderkennen de kracht van de regio, de gedeelde identiteit, de dadendrang, het ondernemerschap, het naoberschap, de energie van de dorpsgemeenschappen. Ze zien een veelheid aan kansen om Zuidoost-Drenthe sociaal en economisch te vitaliseren. De schoonheid en de rust van de regio vormen een goede basis voor toerisme en recreatie, de vergrijzing wordt niet alleen als bedreiging maar zeker ook als kans aangemerkt, de dynamiek van jonge MKB-ondernemers opent nieuwe perspectieven.

Aan het creëren van goede randvoorwaarden moet worden gewerkt: voorzieningen moeten toegankelijk en bereikbaar blijven, onderwijs en arbeidsmarkt moeten beter op elkaar aansluiten en van de overheid wordt een flexibele, meebewegende en "bending-the-rules" opstelling verwacht waar het gaat om burgerinitiatieven.

De concept-LOS is in januari 2015 teruggelegd in de regio. Tijdens interactieve inloopcafés op vier locaties is de regio opnieuw geraadpleegd over deze concept-LOS. Alle dorpsorganisaties en dorpse ondernemers die ook voor de startbijeenkomst waren uitgenodigd, hadden nu opnieuw het verzoek gehad met de LAG te beoordelen of alle uitkomsten van de start waren verwerkt. Hier hebben burgerinitiatieven en ondernemers ruimschoots gebruik van gemaakt. Enerzijds leidde dit tot suggesties voor aanscherping van teksten, anderzijds tot opmerkingen over selectiecriteria en procedure. Veel burger- en ondernemersinitiatieven wilden op de inloopcafé 's ook al even sparren over hun project, vooral ook om alvast te toetsen of het binnen de concept-LOS zou passen. Aan de hand van de resultaten van deze avonden is de definitieve LOS opgesteld.

Het hele proces rond de LOS was in de regio door burgers en ondernemers steeds te volgen via het interactieve Kennisplatform Burgerkracht in Drenthe.

De Lokale Ontwikkelingsstrategie is gebaseerd op:

- Input vanuit de regio: inzet van kennis, kunde en kracht van het gebied, interactieve aanpak met een regionale bijeenkomst, een interactieve website (Kennisplatform Burgerkracht in Drenthe) en een nieuwsbrief;
- Een gedegen gebiedsanalyse;
- Een analyse en bouwstenen voortvloeiend uit het bestaande beleidskader voor de regio, waaronder de geconcentreerde aanpak van Zuidoost-Drenthe.

De LAG heeft dit alles bijeen gebracht en de Lokale Ontwikkelingsstrategie vorm gegeven. De LAG vertegenwoordigt de verschillende bevolkingsgroepen en verschillende gebieden binnen de regio. Zo is de LAG in staat om wat in de samenleving speelt, te vertalen naar strategische keuzes. De LAG stelt zich professioneel op, pakt de verantwoordelijkheden die LEADER vraagt op en staat middenin de samenleving. LAG-leden wonen in de regio en hebben er een breed netwerk.

Tijdslijn voorbereiding Lokale Ontwikkelingsstrategie:

September-november 2014	Werkgroep-voorbereiding LEADER-strategie
12 november	Interactieve gebiedsbijeenkomst
november	Verwerking uitkomsten gebiedsbijeenkomst
5 december	1e nieuwsbrief
6 december	1e visieoverleg LAG
9 januari	2e visieoverleg LAG
21 januari 2015	3e visieoverleg LAG
26 januari	Publicatie concept-LOS op website
2 - 5 februari	Inloopcafés
6 - 15 februari	Verwerking uitkomsten inloopcafés
19 februari	2e nieuwsbrief
20 februari	4e visieoverleg LAG
begin maart	Indienen concept- LOS
april	1e advies selectiecomité
april	5e visieoverleg LAG + verwerking adviezen + 3e nieuwsbrief
mei	Indienen definitieve LOS
mei	Definitief advies selectiecomité
juni	3e nieuwsbrief
6 oktober 2015	Vaststelling LOS GS
vanaf 2016	Start uitvoering LEADER-programma

1.2. GEBIED

1.2.1. Begrenzing

Deze strategie is ontwikkeld voor de regio Zuidoost-Drenthe. Het betreft de gemeente Coevorden, de gemeente Borger-Odoorn, de plattelandsgebieden van de gemeente Emmen, en het veenkoloniale deel van de gemeente Aa en Hunze (zie bijlage 1). Voor deze afbakening is gekozen omdat de regio door het Ministerie van BZK erkend anticipeergebied is in het kader van de demografische veranderingen. De gebiedsbegrenzing sluit daarom aan bij het gekozen hoofdthema voor de regio, namelijk 'krimp, nu en in de nabije toekomst'. Bij deze aanpak is gekozen om af te wijken van de gemeentegrens van Aa en Hunze. Het zandgedeelte van Aa en Hunze bevindt zich binnen de begrenzing van het nationaal park en -landschap de Drentsche Aa en kent een totaal afwijkende problematiek. Voor LEADER ligt er een duidelijke relatie met de aanpak die in het erkende anticipeergebied wordt gevolgd.

De vier gemeenten (Emmen, Borger-Odoorn, Coevorden en Aa en Hunze) hebben samen rond de 195.000 inwoners. Omdat in het afgebakende LEADER-gebied de plaats Emmen zelf en het zandgedeelte van Aa en Hunze niet meedoen, wonen in het plangebied 105.310 mensen. Als wij het hierna hebben over de bevolking, inwoners of burgers bedoelen wij deze groep. Ten zuidoosten van het gebied ligt het Duitse LEADER-gebied 'Moor ohne Grenzen'. Ten noordoosten van het gebied ligt het Groningse LEADER-gebied 'Oost-Groningen'. Ten westen van het gebied ligt het Drentse LEADER-gebied Zuidwest-Drenthe.

Het platteland van Zuidoost-Drenthe wordt gekenmerkt door een onderscheidende eigenheid op cultureel, landschappelijk en ruimtelijk gebied, door naoberschap in de kernen, door een eigenzinnige nuchterheid en een zekere voorzichtigheid. De beschreven kenmerken karakteriseren de regio als geheel. Daarbinnen zijn er grote verschillen. De veen- en zandgronden hebben elk hun eigen karakteristieke dorpen. De wisselwerking tussen het stedelijk gebied en het platteland draagt bij aan een bijzonder dynamiek. De eigenheid, de unieke ruimte van het landschap, de afwisseling van zand en veengronden, het naoberschap in de kleine kernen; dat is de kracht van de regio!

Tegelijk staan vitaliteit en leefbaarheid in de regio in toenemende mate onder druk. In de volgende paragraaf geven we daarom een analyse van zowel de sterktes als de zwaktes van het gebied, van zowel de kansen als de bedreigingen.

1.2.2. Gebiedsanalyse

Demografie

In Zuidoost-Drenthe neemt de bevolkingsomvang af. Wonen er nu nog 123.590 mensen, in 2022 zal dit volgens de meest recente prognoses van de Provincie Drenthe met meer dan 2000 inwoners zijn afgenomen. Dit is een krimp van meer dan 2%. Over 30 jaar is de bevolking naar verwachting zelfs afgenomen met meer dan 12%, dit zijn 14.500 inwoners minder dan nu (bron: Provincie Drenthe, 2013).

In vergelijking tot de Nederlandse bevolking gemiddeld heeft de bevolkingsopbouw in Zuidoost-Drenthe een aantal opmerkelijke eigenschappen. Het gebied is vergrijsd en ontgroend, en die vergrijzing en ontgroening ontwikkelen zich verder. Daarom wordt er wel gesproken over driedubbele vergrijzing: de mensen leven langer en worden dus ouder, en er komen steeds meer ouderen bij door een vestigingsoverschot (meer vestiging van ouderen in het gebied, dan eruit vertrekken). Bij de jongeren is er juist sprake van een vertrekoverschot, er trekken er meer weg (vooral in de leeftijdsgroep van 18 – 30 jaar) dan hier komen wonen. Nu is 21% van de mensen in het plangebied 65 jaar of ouder, in 2022 is dat al 25%. In diezelfde periode loopt het aandeel jongeren onder de 15 terug van 16% naar 14% (bron: CBS, 2013).

In sociaal opzicht heeft het vertrek van jongeren bijzondere betekenis. Zonder te willen generaliseren geldt in zijn algemeenheid dat de jeugd die wegtrekt (voor studie en werk) gemiddeld kansrijker is dan de jongeren die in het gebied blijven wonen (braindrain). Daarin is een patroon te herkennen. Inkomens en genoten opleiding van de beroepsbevolking zijn in de regio lager dan gemiddeld in Nederland. Hier ligt ook een directe relatie met de afstand tot de arbeidsmarkt.

Sociaaleconomische structuur

Enkele cijfers. Het percentage huishoudens met een laag inkomen in de regio ligt met 40% op het landelijk gemiddelde, het aandeel hoge inkomens is met 16% flink lager dan het landelijk gemiddelde van 20%. Het percentage van mensen op of rond het sociaal minimum bedraagt 8,4% (gemiddeld Nederland 9%). Kijkend naar de ABW/WWB-uitkeringen zit Zuidoost-Drenthe met 2% op het landelijk gemiddelde. Alleen Coevorden zit er met 2,5% wat boven. Met 3% WW-uitkeringen zit de regio een procent hoger dan het Nederlands gemiddelde van 2% (Coevorden 2,5%, Aa en Hunze 2,6%, Borger-Odoorn 3,0% en Emmen 3,8%). Het aantal Wajongers is de afgelopen 15 jaar verdubbeld, dit is een minder grote stijging dan in Nederland gemiddeld, nu ongeveer 2% van de bevolking in Zuidoost, tegen Nederland gemiddeld 1,5% (bron: CBS, 2012/2013).

Het aandeel niet-werkende werkzoekenden in de regio overstijgt met uitzondering van Aa en Hunze ook het landelijk percentage van 8,8% (cijfers inclusief stad Emmen en westelijke helft Aa en Hunze): Aa en Hunze 8,4%, Borger-Odoorn 10,1%, Coevorden 11,9% en Emmen 13,4%. Het aandeel jongeren binnen het totaal aantal niet-werkende werkzoekenden is op Aa en Hunze na flink hoger dan het landelijk gemiddelde van 11,3% (cijfers inclusief stad Emmen en westelijke helft Aa en Hunze): Aa en Hunze 10,8%, Borger-Odoorn 13,2%, Emmen 16,1% en Coevorden 16,7% (bron: UWV, 2012). Deze hoge cijfers hangen samen met een samenspel van factoren. Zuidoost-Drenthe heeft in Drenthe het hoogste aandeel laagopgeleiden (25% in 2013). En we stelden al vast dat jongeren met een hogere opleiding veelal uit de regio vertrekken. De afname van de werkgelegenheid in Drenthe (1% voor de hele provincie) voltrok zich in de regio vooral in banen voor lager opgeleiden, industrie, transport, zorg en de bouw.

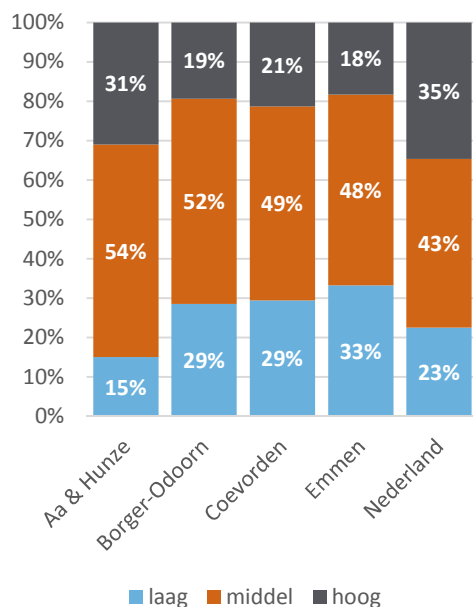
Deze cijfers onderschrijven in hun algemeenheid de opvatting dat de sociaaleconomische samenstelling van de beroepsbevolking kwetsbaarder is dan gemiddeld in de rest van ons land. De 'inclusieve samenleving' biedt een ieder, dus ook kwetsbaren, de ruimte en de kans deel te nemen aan het maatschappelijk leven, te participeren in het arbeidsproces. Gezien de samenstelling van de bevolking is dit een belangrijk aandachtspunt. Pluspunt voor de regio is de aanwezigheid van goed MBO-onderwijs. We noemen in dit verband het Drenthe College en het Alfa College.

De toenemende vergrijzing heeft een bijzonder sociaal effect op de arbeidsmarkt: de werkloosheidscijfers worden er namelijk door gematigd. Doordat niet-werkende werkzoekenden de pensioengerechtigde leeftijd bereiken, vallen zij weg uit de werkloosheidscijfers, een bijzondere administratieve vrucht van vergrijzing. In een evenwichtige arbeidsmarktsituatie zou de vergrijzing een bedreiging van de bedrijvigheid inhouden. In de kwetsbare Zuidoost-Drentse arbeidsmarkt is het echter nog lang niet aan de orde dat de inzet van gepensioneerde senioren noodzakelijk is om de bedrijvigheid in het gebied overeind te houden.

Opleidingsniveau

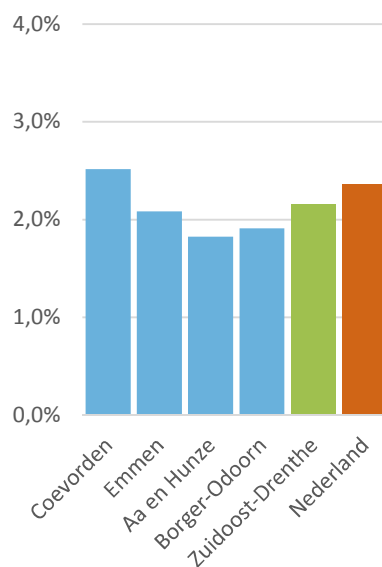
Bron: CBS, 2012

Cijfers inclusief stad Emmen en de westelijke helft van Aa & Hunze

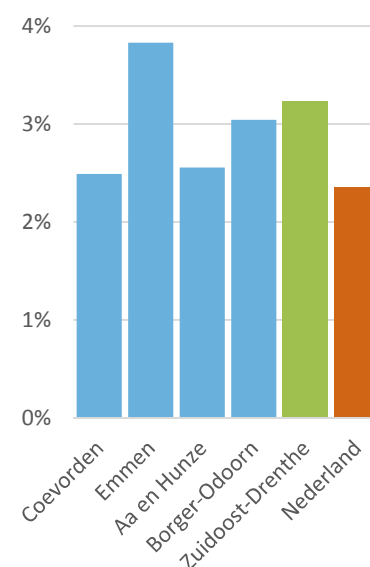
ABW/WWB-uitkeringen

Bron: CBS, 2013

WW-uitkeringen

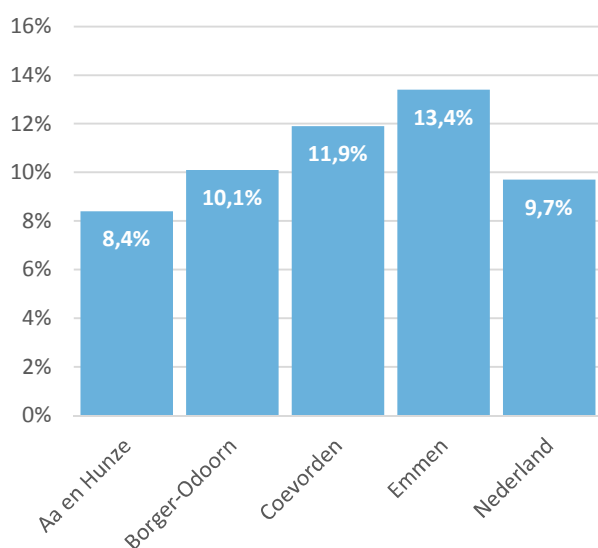
Bron: CBS, 2013

Aandeel niet-werkende werkzoekenden (totale beroepsbevolking)

Bron: UWV, 2012

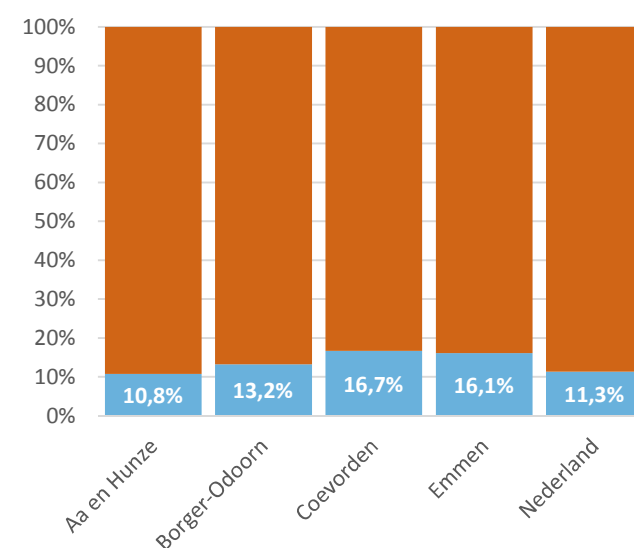
Cijfers inclusief stad Emmen en de westelijke helft van Aa & Hunze

WW-uitkeringen

Bron: UWV, 2012

Cijfers inclusief stad Emmen en de westelijke helft van Aa & Hunze

Economie en arbeidsmarkt

De werkgelegenheid in het gebied wordt fors mede bepaald door de industrie, vooral in de gemeenten Emmen en Coevorden (waarbij de industrie in de gemeente Emmen vooral in de plaats zelf gevestigd is). Daarbij is het gebruikelijke beeld dat door technologische ontwikkelingen en productiviteitsstijging en soms ook nog steeds door vertrek naar lagere lonen landen, de werkgelegenheid in de industrie per saldo afneemt. In de afgelopen 4 jaar nam het aantal banen in de regio met meer dan 5% af, rond de 3.600 banen gingen verloren. Grootste dalers zijn de bouw (-23%), de industrie (-16%) en de gezondheidszorg (-9%). Alleen de handel bleef gelijk in deze periode (bron: CBS, 2014).

In het gebied levert ook de sector recreatie en toerisme relatief veel -deels laaggeschoolde- werkgelegenheid, vooral de verblijfsrecreatie in en om Emmen en Coevorden en in Borger, Odoorn, Gieten en Annen, en de dagattracties in het hele gebied. Ter vergelijking. Het aandeel van de R&T (recreatie en toerisme) werkgelegenheid in de totale werkgelegenheid in Drenthe is 9%. Zuidoost-Drenthe wijkt daar in positieve zin van af. Voor Borger-Odoorn is het aandeel R&T 25%, voor Aa en Hunze 22%, voor Coevorden 17%. Alleen de gemeente Emmen zit met 6% onder het Drentse gemiddelde (bron: Ecorys, 2012)

De relatieve krapte op de Duitse arbeidsmarkt biedt kansen. Daar staat wel tegenover dat het vrije grensoverschrijdende verkeer in Europa nog vaak wordt belemmerd door verschillen in juridische en fiscale systemen. Daar komen de taalverschillen dan nog bij.

Het MKB is een belangrijke factor, daar werken in de regio aanzienlijk meer mensen dan in "het grootbedrijf". Enerzijds is dit MKB innovatief, pakt het kansen en is het de sector waar de meeste nieuwe banen gecreëerd worden, anderzijds zien we ook faillissementen, opvolgingsproblematiek en dalende inkomsten. Voor ZZP'ers geldt dat helemaal. Hier veel starters, maar niet altijd alleen maar uit de ambitie een eigen bedrijf te starten, soms ook uit noodzaak na ontslag of reorganisatie. Een bijzondere categorie vormen de "van buiten" komende "cottage industries", footloose bedrijven die afkomen op het goede woonklimaat, in het gebied investeren, maar voor hun afzet niet afhankelijk zijn van de regio.

De landbouwsector is van oudsher een belangrijke bron van inkomsten en beeldbepalend voor de Veenkoloniën. Dat moet zo blijven en vanuit de LEADER aanpak is er een directe relatie.

Samen met de Agenda voor de Veenkoloniën en het LEADER gebied Oost-Groningen gaan we inzetten op innovatie, zowel technologisch als duurzaam. Via de Agenda van de Veenkoloniën wordt gewerkt aan een innovatief landbouwgebied met kansen voor water en energie als onderdeel van de biobased economy. Netwerkontwikkeling is hierin ook een belangrijk onderdeel. Kansen zijn er ook in de agro-toeristische infrastructuur.

Woon- en leefomgeving

Het gebied kent veel voorzieningen. In vrijwel alle kernen zijn dorpshuizen, scholen en veel sport en culturele voorzieningen te vinden. Door de demografische ontwikkelingen en schaalvergroting bij organisaties en instellingen, komen deze op veel plaatsen onder druk te staan. Te weinig draagvlak en draagkracht. Dat betekent dat voor een vitaal platteland de aandacht verschuift naar voorzieningen in beheer, vaak ook eigendom, bij bewonersorganisaties zoals coöperatieve verenigingen. Daarnaast zijn planning en afstemming van voorzieningen noodzakelijk en onvermijdelijk. Minder voorzieningen, maar wel van hoge kwaliteit, waarvan voor de bewoners van het gebied de toegankelijkheid en bereikbaarheid gegarandeerd wordt. We zien dat het openbaar vervoer onder druk staat, waarbij niet 'rendabele lijnen' soms of vaak lijken te worden afgestoten of minder intensief worden bereden. Dit vraagt dus aandacht voor nieuwe werkende vormen van transport en vervoer.

Van dezelfde orde is de aanwezigheid van (basis-)scholen. Deze waren in vrijwel alle dorpen aanwezig. Dalende leerlingaantallen brengen ook hier (soms) het einde in zicht (Aa en Hunze sloot één school, Emmen en Borger-Odoorn elk zeven). Onderwijsorganisaties zien vooral toekomst in grotere scholen waar effectief en efficiënt eersteklas onderwijs kan worden

geboden. Mogelijk geldt hier ook dat toegankelijkheid en bereikbaarheid van deze grotere scholen in de toekomst belangrijker worden dan een school in elk dorp.

Het komt goed uit dat het gebied van oudsher een behoorlijke sociale cohesie kent, naoberschap is een nog veel gehoorde term. Toch mogen wij ons daar ook niet op blindstaren. In sommige dorpen is deze vorm van burgerschap nog breed aanwezig, in andere dorpen is zij niet echt bepalend voor de praktijk. De wortels voor actief burgerschap en burgerinitiatief bestaan zeker, hun actuele aanwezigheid moet evenwel niet overschat worden. Er bestaan prachtige voorbeelden van geslaagde projecten. Er zijn ook situaties waar zonder bijzondere inzet van anderen (gemeenten, maatschappelijk middenveld) niks van de grond komt. Inzet op versterking en activering van de burgerkracht sluit aan bij de tradities in Zuidoost-Drenthe en past helemaal in het streven naar een vitaal platteland.

De woningmarkt staat voortdurend onder druk in het gebied. De woningcorporaties hebben in de afgelopen decennia volop hun bezit getransformeerd, waarmee werd ingespeeld op de demografische veranderingen en de daarmee samenhangende veranderingen in de vraag, woningbehoefte, echter ook voor nu en de toekomst bestaat nog veel behoefte aan transformatie en herstructurering. Aanpassing van de woningvoorraad aan de vergrijzing en de toenemende zorgvraag van bewoners, mogelijk ook aan de wensen van starters blijft geboden. De energieprestaties van de woningvoorraad is een belangrijk onderwerp, in toenemende mate ook de betaalbaarheid. Onderzoek van Drentse corporaties en de Landelijke Woonbond naar de inkomens en woonlasten van huurders gaf dit duidelijk aan.

In deze 'institutionele kant' van de woningmarkt bestaan dus grote opgaven voor woningcorporaties, zorginstellingen en gemeenten, maar ook voor bewoners. Verscheidene vormen van coöperaties worden opgezet om de ontwikkelingen op te vangen, denk aan energiecoöperaties, woonzorgcoöperaties. De aanpak van problematiek aan de onderkant van het particulier woningbezit, waarin voor een deel 'arme' eigenaar-bewoners 'gevangen zitten' in verslechterende, onverkoopbare woningen, is daarnaast een punt van aandacht.

1.2.3. Krachtenveldanalyse

In dit hoofdstuk bezien wij in het kort de positie – en de ontwikkeling daarin – van de verschillende actoren in Zuidoost-Drenthe ten opzichte van de vitaliseringsopgave.

Overheid

We hebben het in het kader van de LEADER-regio Zuidoost-Drenthe over vier gemeenten, Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen en Coevorden en over de Provincie Drenthe. Deze vijf overheden zijn actief betrokken bij de totstandkoming van de LOS en bij initiatieven van burgers en ondernemers in de regio.

De Provincie Drenthe zal straks op aangeven van de LAG de beschikkingen verlenen voor de gehonoreerde LEADER-waardige initiatieven. De vier gemeenten en de provincie dragen ook financieel bij aan deze initiatieven.

Bewoners en ondernemers zijn bij de lokale LEADER-initiatieven aan zet. Het daarnaast inzetten van de economische motor om maatschappelijke uitdagingen voortvarend het hoofd te bieden vraagt een andere, een meer faciliterende rol van de overheid, waarbij de draagkracht van dorpsgemeenschappen niet overschat mag worden.

Bedrijfsleven, ondernemers

Ondernemers zijn een primaire partij bij de vitalisering van de regio. Behalve via burgerinitiatieven zijn ondernemers nog niet rechtstreeks aangehaakt bij de ontwikkeling van de LEADER-strategie. Ondernemers in de regio zijn wel zeer actief, financieren mee bij veel lokale initiatieven en zullen ook een co-financierende rol spelen in LEADER-projecten.

Het midden- en kleinbedrijf in Zuidoost-Drenthe – bijna alle bedrijvigheid in het gebied is MKB – is een factor van belang, onder meer bij de aanwas van werkgelegenheid. Tegelijkertijd leidt de sociaaleconomische situatie ertoe dat met name de retailsector met knelpunten kampt. Een heel zichtbaar gevolg hiervan is de leegstand van bedrijfsruimtes. De SER constateert dat de groei van bedrijven (in het gehele noorden) achterblijft. Kansen voor het versterken van ondernemerschap liggen onder meer op het gebied van toerisme en recreatie.

Bewoners

Een primaire partij waar het gaat om de vitalisering van de regio. De dorpen in Zuidoost-Drenthe zijn sterk betrokken bij lokale en regionale vitaliseringsinitiatieven. Dat mag onder meer opgemaakt worden uit hun massale aanwezigheid bij de startbijeenkomst voor het LEADER-programma 2015-2022 – ruim 200 mensen uit de regio woonden deze bijeenkomst bij en debatteerden over de insteek van de lokale ontwikkelingsstrategie.

De meeste dorpen in Zuidoost-Drenthe beschikken over een Vereniging Dorpsbelangen of Plaatselijk Belang. Deze veelal al tientallen jaren met de dorpsgemeenschap verknoopte organisaties verenigen in de regel een meerderheid van de huishoudens in het dorp.

Veel verenigingen Dorpsbelangen en Plaatselijk Belang zijn met hun tijd meegegaan en maken onderdeel uit van de burgerkrachtbeweging. Daar waar achterstand ontstond, vormen zich nieuwe organisaties. Steeds meer raken de verenigingen daarnaast gewend aan autonome initiatieven en beweging van ondernemers en burgers waar zij geen of een minder grote rol in spelen.

In Drenthe is het aandeel inwoners dat veel contact heeft met de burens en de mate van eigen verantwoordelijkheid voor leefbaarheid hoger dan gemiddeld in Nederland. Dit is een goede voedingsbodem voor burgerkracht. In Drenthe draagt met name Zuidoost-Drenthe (samen met Noord-Drenthe) potentie in zich om burgerkracht te verzilveren, het aandeel inwoners met veel burenccontact is er het hoogst, evenals het percentage inwoners dat zich medeverantwoordelijk voelt voor de leefbaarheid. Een greep uit de vele voorbeelden van krachtige bottom-up initiatieven in de regio zijn de Dorpscoöperatie Nieuw-Dordrecht, Stichting Wijkeconomie De Monden, Dorpsbedrijf/Zwembad De Zwai in Valthermond, het kunstenaarsdorp Zweeloo, Eco Oostermoer en de goederenruilbank in Nieuw-Buinen.

Instellingen

Een heel diverse groep actoren: woningcorporaties, welzijnsinstellingen, maatschappelijke organisaties. Een secundaire partij in relatie tot de vitaliseringsopgave. Voor alle instellingen geldt dat ze een volgende rol hebben en zullen hebben. Burgerinitiatieven hebben de lead en zullen gaandeweg de instellingen tegenkomen in veel projecten en op verschillende niveaus. Net als de overheid dragen de instellingen aan initiatieven bij door ze te faciliteren, ze te ondersteunen.

1.2.4. Sterktes, zwaktes, kansen, bedreigingen (SWOT)

Voor de volledige SWOT-analyse verwijzen wij naar bijlage 2. Op de volgende pagina is een confrontatiematrix weergegeven, waarin de vier elementen van de SWOT-analyse met elkaar gekruist worden. De codes in de matrix, die laten zien welke SWOT-onderdelen met elkaar gekruist zijn, verwijzen naar de analyse in bijlage 2.

		Extern	
		Kansen	Bedreigingen
Intern	Sterktes	<p>Aanvallen</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Gebruik de sterke sociale cohesie in kernen en geef een economische impuls door ondernemende burgerinitiatieven te faciliteren. (S1/S2, K1/K2/K11) 2. Stimuleer de groeiende belangstelling voor (coöperatieve) samenwerking tussen burgers. Faciliteer en stimuleer nieuwe netwerken van ZZP-ers en MKB-ondernemers. (S1/S2/S4, K1/K2/K3) 3. Benut de potentiële groeikansen van toerisme/recreatie. Zet ook in op slimme combinaties tussen evenementen, dag- en verblijfsrecreatie. (S3/S4, K4) 4. Zet onderwijs in om als regio onderscheidend te worden met streekeigen en duurzaam ondernemerschap (gastheerschap, taalonderwijs). (S7, K4/K7) 5. Combineer de goede arbeidsethos, sociale structuur (veel VMBO/MBO-opgeleiden) en de toeristische sector als 'backbone' voor de regio. (S5/S7, K4/K5/K7) 6. Bevorder de samenwerking tussen scholen, om de onderwijskwaliteit te optimaliseren (S6/S7, K10) 	<p>Verdedigen</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Gebruik de sterke sociale cohesie en ondernemende burgerinitiatieven om bereikbaarheid en kwaliteit van voorzieningen op het vergrijzende platteland te borgen. (S1/S2/S6/S12, B15/B18/B19/B20) 2. Benut de sterke sociale cohesie en burgerinitiatieven voor de inclusie van jongeren en kwetsbare bewoners uit de regio (zorg voor elkaar). (S1/S2, B2/B8) 3. Benut de goede MBO onderwijsstructuur voor het verbeteren van de kwetsbare delen van de beroepsbevolking. (S7, B4) 4. Ontzorg MKB-werkgevers bij het aannemen van jongeren en kwetsbare werknemers. (S4, B8/B9) 5. Gebruik de aantrekkelijke woonomgeving met recreatie-mogelijkheden als <i>keep-factor</i> om hoogopgeleiden in de regio te behouden of terug te laten keren (S9/S11, B7) 6. Geef een verdere impuls aan dorps- en stadvernieuwing. Investeer in het toekomstbestendig maken, verduurzamen, saneren, slopen, herbestemmen en vernieuwbouw van de bestaande woning- en bedrijfsvoorraad. (S10, B6/B8/B11/B12/B13/B14)
	Zwaktes	<p>Versterken</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Versterk ondernemerschap en innovatiekracht van het MKB & ZZP-ers in de regio. (Z2/Z3/Z14, K6/K9/K11) 2. Speel in op economische kansen en werkgelegenheid over de grens. (Z5/Z7/Z8, K8) 3. Benut kansen op het verduurzamen & levensloopbestendig maken van de woningvoorraad. (Z11/12, K12/K13/K14/K15) 4. Investeer in de aanleg van breedband voor versterking MKB, T&R en innovatieve zorgtoepassingen. (Z14/Z15, K9/K16/K17/K18) 5. Zet in op innovatie OV / doelgroepen-vervoer /bewonersinitiatieven <i>specifiek voor jongeren, ouderen en mensen met beperkingen.</i>(Z16/Z17, K19/K20) 	<p>Overleven</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Investeer in zwakke kernen zodat zij de gevolgen van de demografische ontwikkelingen het hoofd kunnen bieden. (Z1, B1/B10/B15/B17/B18/B19) 2. Gebruik leegstand detailhandel en maatschappelijk vastgoed ook voor onorthodoxe invulling met creatieve en footloose bedrijvigheid. (Z13, B11) 3. Werk samen met bedrijfsleven en onderwijs om scholingsgraad te verhogen en mis match vraag & aanbod personeel te verbeteren. (Z4/Z6/Z7/Z8/Z9, B3/B4/B5/B7) 4. Creëer werk voor jeugd en mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Als dat niet kan, moet ook maatschappelijke participatie bevorderd worden. (Z4/Z6, B3/B4/B7/B9) 5. Ontzorg MKB-werkgevers voor aannemen jongeren en kwetsbare werknemers. (Z4/Z6,B9) 6. Investeer in innovatieve oplossingen voor onverkoopbare, slecht onderhouden woningen aan de onderkant van de particuliere woningmarkt (rotte kiezen). (Z10/Z12, B14)

1.3. STRATEGIE

In het voorgaande hoofdstuk zijn de huidige en toekomstige opgaven voor de regio aangestipt. Samen bepalen zij de kwaliteit van leven op het platteland van Zuidoost-Drenthe. In dit hoofdstuk brengen wij de lijnen samen in een strategie voor de aanpak van de belangrijkste opgaven. Opgaven waarmee bewoners, ondernemers en overheden, om ze effectief aan te gaan, samen aan de slag moeten.

De bottom-up beweging is daarbij de belangrijkste pijler van LEADER. Gebieden/dorpen hebben hun eigen kracht. Elk dorp is anders. Dit vraagt om maatwerk. De strategie moet van de bewoners zijn, het 'van ons' gevoel. Een optimaal bottom-up proces krijgt vorm middels deze werkwijze, deze manier van denken en doen:

- **Energie van onderop**
We geven ruimte aan de kracht en het initiatief van bewoners. Bewoners zijn aan zet, de overheid is hierbij de natuurlijke partner, en faciliteert en ondersteunt. Zo geven we vorm aan de bottom-up manier van werken.
- **Aanhaken & Meedoen**
Bewoners, ondernemers en overheid geven de strategie samen vorm, en voeren de strategie gezamenlijk uit. De strategie leeft in de regio, omdat de strategie van de regio is.
- **Experimenteren & Vernieuwen**
De verschuivende verhoudingen tussen burgers en overheid vragen om een nieuw evenwicht. Blauwdrukplanningen bestaan niet. We gaan op zoek naar nieuwe oplossingen, nieuwe verbindingen, nieuwe vormen, nieuwe markten. Sociale en maatschappelijke innovatie zien we in (de totstandkoming) van burgerinitiatieven en nieuwe vormen van particulier ondernemerschap.
- **Voorbeeld & Vliegwielen**
Nieuwe oplossingen worden door bewoners en ondernemers breed uitgerold in de regio. Zo blijft de LEADER-strategie niet op zichzelf staan, maar wordt het een vliegwielen voor de regio.

Kortom, de basis van onze strategie is dat wij bouwen op lokale kracht. We gaan uit van wat er is in het gebied. We zoeken naar manieren om de lokale krachten zo aan te boren dat zij de zwaktes opvangen. Dit betekent dat we altijd uitgaan van de mogelijkheden van de inwoners. We zetten in op een inclusieve samenleving, omdat we ervan uit gaan dat alle Zuidoost-Drenten op hun eigen manier mee kunnen draaien in de samenleving. We gaan uit van de kracht van lokale mensen, en van de lokale economie. We verbinden verschillende sectoren en actoren met elkaar.

Zo komen we tot een integrale aanpak.

De focus van de strategie ligt op een duurzame versterking van de sociaaleconomische structuur van het platteland, en meer specifiek de bevordering van sociale inclusie en bestrijding van armoede door behoud en vergroting van de werkgelegenheid. Daarnaast zetten we in op de versterking van sociale cohesie en lokale samenwerking, omdat wij geloven dat bewoners met elkaar het beste in staat zijn om de leefbaarheid van de regio te borgen.

De lokale ontwikkelingsstrategie draagt bij aan de volgende indicatieve thema's uit de maatregelfiche:

- (Toekomstige) bevolkingskrimp (overkoepelend thema);
- Sociale cohesie;
- Economische impuls.

Initiatieven zullen gericht zijn op deze drie uitgangspunten, dit geeft focus, maar ook voldoende bewegingsruimte.

Op basis van de SWOT/de confrontatiematrix kiest de LAG voor vijf speerpunten om nader richting te geven binnen de drie bovengenoemde thema's:

1. Versterken lokale samenwerking
2. Versterken van de toeristische sector
3. Versterking en innovatie van het MKB, banenmotor in Zuidoost-Drenthe
4. Optimaliseren van (digitale) bereikbaarheid
5. Versterking van woon- en leefomgeving.

Onder het koepelthema 'demografische ontwikkelingen' – dat in hoge mate de sociaaleconomische ontwikkeling van de regio bepaalt – vinden we de thema's lokale economie en sociale cohesie.

Het thema lokale economie wordt uitgewerkt in de speerpunten 'Versterken van de lokale samenwerking' (1), 'Versterken van de toeristische sector' (2) en 'Versterking en innovatie van het MKB' (3). Het thema sociale cohesie werken we uit in de speerpunten 'Versterken van de lokale samenwerking' (1), 'Optimaliseren van de (digitale) bereikbaarheid' (4) en 'Woon- en leefomgeving' (5).

Het speerpunt lokale samenwerking (1) begeeft zich op het terrein van beide thema's, en heeft daarom de eerste prioriteit.

Hieronder is dit grafisch weergegeven:

De speerpunten sluiten elkaar niet uit. Thema's kunnen overlappen, en speerpunten kunnen dat ook. Juist in de verbindingen zit de kracht. Wij zien derhalve de speerpunten niet als afgeschermd werkterreinen. Binnen de initiatieven zoeken wij juist naar creatieve manieren om speerpunten bij elkaar te brengen, ze te koppelen en de krachten van de verschillende speerpunten te bundelen.

In de volgende paragraaf beschrijven we onze ambities en doelstellingen per speerpunt. Daarnaast geven we richtlijnen voor projecten die binnen deze speerpunten in aanmerking komen voor subsidie.

1.3.1. Speerpunten

De LAG heeft samen met de regio nadrukkelijk gekozen voor initiatieven van burgers en ondernemers in de dorpen. De initiatieven zullen gekoppeld moeten zijn aan onderstaande vijf speerpunten. De uitkomsten van deze bottom-up initiatieven zijn echter niet vooraf door de LAG te bepalen. Uiteraard - zie 1.3.2 - moeten aanvragers van een LEADER-bijdrage aangeven welke resultaten zij verwachten (scoren op indicatoren). Maar als LAG kunnen en willen wij niet nu al per speerpunt aantallen of percentages noemen. De LAG kan dat alleen doen voor door haarzelf genomen initiatieven - zie 1.3.2 en 1.4.

1. Versterken lokale samenwerking

Onze ambitie

Krachtige dorpen waar eigen organisaties van burgers en ondernemers op veel terreinen van het maatschappelijk leven de regie hebben genomen, niet als vrijwilligers die taken verrichten die overheden en instellingen niet meer kunnen verrichten, maar als selfsupporting coöperaties (of andere entiteiten) met, waar mogelijk, een sterke business case.

Onze aanpak

Zelfredzaamheid en sociale cohesie

- We stimuleren initiatieven die bijdragen aan het versterken van de zelfredzaamheid en sociale cohesie van dorpen en kernen;
- We stimuleren initiatieven die bijdragen aan de sociale inclusie van alle inwoners (waaronder jongeren en kwetsbaren op de arbeidsmarkt).

Bottom-up initiatieven

- We stimuleren initiatieven die bijdragen aan een efficiënt, kostenbesparend en duurzaam gebruik van publieksvoorzieningen;
- We stimuleren initiatieven die bijdragen aan het opzetten van energie, zorg- en dorps en wijkcoöperaties;
- We stimuleren initiatieven die bijdragen aan het opzetten, onderhouden en uitbreiden van netwerken van lokale ondernemers.

Het opzetten van bewonersbedrijven

- We stimuleren initiatieven die bijdragen aan het opvangen van maatschappelijke en demografische ontwikkelingen door het opzetten van bewonersbedrijven en/of coöperaties met een sluitende begroting.

Outcome

- Meer bewoners verantwoordelijk voor de leefbaarheid van hun buurt
- Minder eenzame mensen in de regio (meting eenzaamheid wordt toegevoegd aan de monitor sociaal-economische vitaliteit, bijlage 5)
- Meer jongeren en kwetsbare bewoners zelfredzaam
- Robuustere leefgemeenschap
- Behoud van burgernabije (naober) ontmoetingsfunctie in de dorpen en buurten

2. Versterken van de toeristische sector

Onze ambitie

Kansen binnen de toeristische sector worden optimaal benut. De regio trekt volop bezoekers omdat de toeristische sector goed inspeelt op de mogelijkheden die Zuidoost-Drenthe biedt. Daarbij wordt goed samenwerkt en staat gastgerichtheid hoog in het vaandel. Bewoners zijn actief en er heerst een goed ondernemersklimaat. Bedrijven, kennisinstellingen en bewoners werken intensief samen. De toeristische sector biedt een groeiend aantal stabiele arbeidsplaatsen. Op het platteland van Zuidoost-Drenthe is de toeristische sector een belangrijke motor voor de lokale economie.

Onze aanpak

Streekeigen ondernemerschap

- We stimuleren initiatieven die bijdragen aan streekeigen en duurzaam ondernemerschap;
- We stimuleren initiatieven die bijdragen aan het ontwikkelen van arrangementen en evenementen die gerelateerd zijn aan de identiteit van het gebied en de bestaande voorzieningen.

Versterken recreatieve infrastructuur

- We stimuleren initiatieven die bijdragen aan de versterking van het MKB, werk- en leertrajecten en bevordering van het ondernemerschap binnen de toeristische sector;
- We stimuleren initiatieven die bijdragen aan samenwerking binnen de toeristische sector (inclusief cultuurhistorische verenigingen met toeristisch recreatieve betekenis);
- We stimuleren initiatieven die aanhaken bij de bestaande fysiek-recreatieve infrastructuur;
- We stimuleren initiatieven die bijdragen aan de ontwikkeling van nieuwe dag attracties.

Inspelen op nieuwe markten en ontwikkelingen

- We stimuleren initiatieven van ondernemers die inspelen op nieuwe ontwikkelingen en op nieuwe markten vanuit het perspectief van streekeigen ondernemen.

Gezamenlijke promotie

- We kiezen voor initiatieven die bijdragen aan de promotie en marketing op een regionale schaal, waarbij gebruik gemaakt wordt van de al bestaande infrastructuur.

Outcome

- Toename banen in Toerisme en Recreatie (T&R)
- Toename inschrijvingen KvK in T&R
- Toename aantal bezoekers, verblijven en bestedingen in de regio
- Toename initiatieven om het gebied te vermarkten

3. Versterken van het MKB

Onze ambitie

Meer groei bij bestaande bedrijven, minder afhakende ondernemers (vertrek, stoppen, faillissementen), meer netwerken en crossovers, een krachtige impuls van de arbeidsmarkt.

Onze aanpak

Het versterken van bestaand ondernemerschap

- We stimuleren initiatieven die bijdragen aan de uitwisseling van kennis/producten/diensten, door crossovers, netwerken en sterke ondernemersverenigingen;
- We stimuleren initiatieven die bijdragen aan innovatie en de samenwerking met kennisinstututen.

Het stimuleren van nieuw ondernemerschap

- We stimuleren initiatieven die bijdragen aan scholing van nieuwe en startende ondernemers;
- We stimuleren initiatieven die bijdragen aan het vestigen van footloose-bedrijvigheid (ondernemers die voor hun omzet niet afhankelijk zijn van hun woongebied).

Het stimuleren van de arbeidsmarkt

- We stimuleren initiatieven die bijdragen aan nieuwe manieren van bemiddeling van werkzoekenden, door rechtstreeks contact tussen ondernemers en werkzoekenden en door het 'ontzorgen' van MKB-werkgevers die kwetsbare arbeidskrachten aanstellen;
- We stimuleren initiatieven die bijdragen aan de versterking van de relatie onderwijs-arbeidsmarkt.

Outcome

- Meer professionele ondernemers
- Toename aantal banen (ook over de grens), in het bijzonder voor kwetsbare bewoners in de regio,
- Toename aantal startende ondernemers

4. Verbeteren woon- en leefomgeving

Onze ambitie

Dorpen in Zuidoost-Drenthe zijn vitaal en hebben een prettige woon- en leefomgeving. De centrale dorpen hebben een aantrekkelijk centrum. Het platteland beschikt over een uitstekende spreiding van fysieke diensten en voorzieningen. De bebouwde omgeving is afgestemd op de vraag en in goede staat. Voor leegstaande gebouwen wordt snel een nieuwe bestemming gevonden. Bewoners zijn trots op hun omgeving en investeren daarin.

Onze aanpak

Transformatie van de gebouwde omgeving in combinatie met verduurzaming

- We stimuleren initiatieven die bijdragen aan het tegengaan van leegstand van detailhandel in kernen en dorpen door herbestemming en transformatie;
- We stimuleren initiatieven die bijdragen aan het toekomstbestendig maken, verduurzamen, saneren en slopen, herbestemmen en vernieuwbouw van de bestaande woning- en bedrijfsvoorraad;
- We stimuleren initiatieven rond de knelpunten aan de onderkant van de particuliere woningmarkt;
- We stimuleren initiatieven die een impuls geven aan dorps- en stadsvernieuwing;
- We stimuleren initiatieven die bijdragen aan herbestemming en het versterken van bestaand gebruik van monumentale panden.

Transformatie en optimalisatie van voorzieningen

- We stimuleren initiatieven die bijdragen aan het optimaliseren van basisvoorzieningen voor sport, onderwijs, cultuur en gezondheidszorg en voor andere maatschappelijke ontmoetingen.
- We stimuleren initiatieven die bijdragen aan de sanering of functieverandering van vrijkomende gebouwen.

Outcome

- Meer bewoners langer “zelfredzaam” in de dorpen
- Jongerenhuisvesting
- Seniorenhuisvesting
- Behoud detailhandel
- Behoud burgernabije/bereikbare basisvoorzieningen in/vanuit kernen, dorpen en buurten
- Bewoners ervaren goed wonen en leefbaarheid door adequate huisvesting en goed bereikbare en toegankelijke voorzieningen.

5. Optimaliseren van (digitale) bereikbaarheid

Onze ambitie

In Zuidoost-Drenthe zijn voorzieningen en diensten voor iedereen goed toegankelijk. Het openbaar vervoer vormt de ruggengraat van het vervoersnetwerk, aangevuld en afgestemd met innovatieve, meer gebundelde concepten voor “doelgroepen-” en vrijwilligersvervoer. De hele regio, inclusief het buitengebied, is digitaal uitstekend ontsloten. Het digitale netwerk zorgt voor een goede bereikbaarheid, ook daar waar de fysieke afstand tot voorzieningen groter is geworden.

Onze aanpak

Innovatieve, meer gebundelde vervoersconcepten

- We stimuleren initiatieven die bijdragen aan de ontwikkeling van innovatieve, meer gebundelde vervoersconcepten.

Snel breedband op het Drentse platteland

- We stimuleren initiatieven die bijdragen aan het opstarten, organiseren en realiseren van breedbandprojecten door bewoners/ondernemers;
- We stimuleren initiatieven die bijdragen aan het gebruik van het breedbandnetwerk, gericht op het verbinden en ontzorgen van bewoners en/of op de (digitale) bereikbaarheid van diensten en voorzieningen vanuit het huisadres.

Outcome

- Nieuwe vervoersconcepten
- Beter (fysiek) bereikbare voorzieningen en diensten voor mensen in de regio
- Beter (digitaal) bereikbare (zorg)voorzieningen en diensten voor mensen in de regio

1.3.2. Meetbare doelstellingen

De LAG staat in 2016, een half jaar na de start, met beide voeten stevig op de aarde in het gebied. Die doelstelling gaan we waar maken. En daar zoeken we de burger en de ondernemer voor op. De LAG staat voor integratie van mens en maatschappij en trekt hard aan innovatie in het gebied. Innovatie kan op vele manieren ingevuld worden. De harde kant vindt plaats in de bedrijven (landbouw en industrie), de zachte kant vindt plaats bij de burgers en raakt meer de sociale kant. Mixen van beide zijn overigens prima in één project te combineren.

Daarbij steekt de LAG in op een bottom-up werkwijze: initiatieven komen uit de dorpsgemeenschappen, waar dat per speerpunt in resulteert is niet bij voorbaat vast te leggen. De LAG stelt zich een aantal concrete doelen, vertaalbaar naar eigen – wel kwantificeerbare – activiteiten. Zie hiervoor 1.4, het activiteitenplan.

Wat we willen veranderen binnen de thema's 'sociale cohesie' en 'economische impuls', hebben we verwoord in onze algemene doelstellingen. We vinden de LEADER-strategie op deze thema's succesvol wanneer dorpsbewoners en ondernemers zelf in staat zijn kansen te verzilveren en oplossingen te vinden voor (dreigende) ontwikkelingen, en op die manier zelf verantwoordelijkheid nemen voor de leefbaarheid van hun dorp.

De LEADER-strategie is er op gericht dat mensen in de regio (bewoners, ondernemers) ervaren dat de kwaliteit van wonen, ondernemen en leefbaarheid in het bewuste dorp of gebied als gevolg van de geleverde inzet is verbeterd. Deze algemene outcome-doelstelling zullen we aan alle projecten verbinden.

Binnen het thema 'economische impuls' zijn de resultaten in grote lijnen (regio breed) kwantificeerbaar.

Algemene indicatoren zijn:

- Ontwikkeling aantal niet-werkende werkzoekenden;
- Aandeel jongeren in het aantal niet-werkende werkzoekenden;
- Ontwikkeling aantal WW-ers;
- Ontwikkeling werk in de beschutte sfeer.

Het probleem bij algemene indicatoren is dat niet aan te tonen valt dat een positieve ontwikkeling het resultaat is van de inzet van LEADER in het gebied. Daarom zetten we vooral in op lokale initiatieven en maken we gebruik van lokaal opgestelde indicatoren. Indicatoren worden op projectbasis gekozen.

De indicatoren beantwoorden tenminste één of meerdere van onderstaande vragen:

- Hoeveel duurzame banen worden er gecreëerd:
  - binnen de toeristische sector?
  - aan de onderkant van de arbeidsmarkt?
- Hoeveel nieuwe ondernemingen worden:
  - opgericht?
  - gestimuleerd?
  - ondersteund?
- Hoeveel voorzieningen en diensten zijn er beschikbaar en/of bereikbaar gebleven?
- Hoeveel samenwerkingsverbanden worden er:
  - opgericht?
  - gestimuleerd?
  - ondersteund?

Hoe we laten zien dat we succesvol zijn binnen het thema 'sociale structuur', is nog niet zo makkelijk. Kwantitatief meetbaar zijn de meeste factoren die aan sociale activiteiten verbonden zijn, niet. Daarbij gaat het binnen dit thema vooral om het opvangen van de gevolgen van bevolkingskrimp en vergrijzing. We weten wat er nu is. Maar niet wat er in de toekomst gaat komen.

We willen dat dorpsbewoners zelf in staat zijn oplossingen te vinden voor (dreigende) ontwikkelingen, en op die manier zelf verantwoordelijkheid nemen voor de leefbaarheid van hun dorp. Dat doen zij samen, met elkaar, en met de overheid en/of maatschappelijke organisaties. De doelstellingen binnen dit thema gaan uit van activiteiten op lokaal niveau.

Het thema is erop gericht dat bewoners zelf duurzame initiatieven opzetten op het gebied van leefbaarheid, bijvoorbeeld voorzieningen en zorg. Het programma is succesvol als bewoners tevreden zijn met de resultaten van de projecten die in hun dorp zijn uitgevoerd. Projecten die in het begin van de LEADER-periode worden opgezet gebruiken we als inspiratiebron. Hiermee kunnen we experimenteren en hiervan kunnen we leren.

Projecten worden éénmalig gefinancierd, maar deze financiering krijgen zij alleen als er sprake is van een duurzame ontwikkeling/duurzaam project. Projecten starten tijdens de LEADER-periode, maar we gaan ervan uit dat de projecten ook na deze periode nog doorlopen, en/of nog blijvende effecten hebben. Daarom is het belangrijk dat de verschillende partijen de handen ineenslaan, maar het is essentieel dat de projecten vanuit eigen bewoners/ondernemers worden geïnitieerd. Wij zijn er van overtuigd dat op die manier krimp kan worden omgezet in kracht.

Wij zijn ervan overtuigd dat dit alles haalbaar is. Dat bewoners van Zuidoost-Drenthe de kracht, kennis en kunde hebben om samen dingen op te pakken, dat de overheid durft los te laten, en dat maatschappelijke organisaties hun maatschappelijke rol pakken. Dit 'samen doen' is cruciaal voor ons programma. Zo ontstaan dorpen waaraan iedereen bijdraagt, en waar iedereen zich verantwoordelijk voor voelt. Waar bewoners zelf regie nemen, en waar de overheid klaar staat voor raad en daad.

Hiermee beginnen we zo snel als mogelijk. De LEADER-periode begint in juli 2015, maar ook daarvoor zijn we en gaan we volop de regio in om te leren en inspireren. Zo kunnen we vanaf juli 2015 ook echt aan de slag. De LEADER-strategie loopt tot en met 2022. Dan willen we ook resultaat zien van de inspanningen. Maar natuurlijk zien we dat resultaat ook al tijdens de periode. Concreet, als individuele initiatieven worden afgerond. En als we zien dat bewonersinitiatieven opbloeien, als ondernemers elkaar inspireren, en als gemeenten hiervan leren.

In grote lijnen zien we voor Zuidoost-Drenthe de volgende resultaten:
Regio Zuidoost-Drenthe:

- Het tot stand brengen van 25 innovatieve projecten
- Het opzetten van 10 samenwerkingsverbanden
- Het opzetten van 5 ondernemersnetwerken
- Het opzetten van 5 organisaties die de sociale inclusie vergroten
- Het faciliteren van 10 startende ondernemers
- Toename met 10 recreatieve bedrijven
- In 8 dorpen zorgen voor betere basisvoorzieningen voor de leefbaarheid
- Het tot stand brengen van 1 nieuw vervoersconcept voor diensten en mensen in de regio.

1.4. ACTIVITEITENPLAN

We onderscheiden twee fasen in dit LEADER-traject:

- Fase 1 – opstellen LOS en voorbereiding – eind 2014-juli 2015
- Fase 2 – aanjagen en meefinancieren initiatieven – 2016 - 2022

1.4.1. Fase 1: opstellen LOS

Doel: van onderop tot stand brengen van de LOS, regio-breed LOS-debat, uitdagen bewoners, ondernemers, instellingen, bestuurders.

Resultaat: een LOS dat een product is van de bewoners van Zuidoost-Drenthe en een strategie is die handvatten biedt voor het versterken en vitaliseren van de regio.

Bewoners, ondernemers en gemeenten hebben de Lokale Ontwikkelingsstrategie (LOS) samen vorm gegeven. De LAG nam hierin – als weerspiegeling van de regio – het voortouw. Daarbij ging het nadrukkelijk om veel meer dan een subsidietraject: ingezet is op het opwekken van lokale energie van onderop, op experimenteren en leren, en op het delen van kennis en ervaring met elkaar.

Totstandkoming van de LOS is in gang gezet op een gebiedsbijeenkomst van dorpen en bestuurders op 12 november 2014. Ruim 200 mensen uit Zuidoost-Drenthe bespraken daar aan de hand van drie thema's de uitgangspunten voor de LOS. Workshops leverden op de thema's "Zorg voor elkaar", "Lokale economie" en "Leefbare dorpen", belangrijke bouwstenen voor de LOS.

De LAG heeft de concept LOS in februari 2015 weer teruggelegd in het gebied. Op "Kennissplatform Burgerkracht in Drenthe" is de concept LOS beschikbaar gesteld voor de hele regio, ook in de vorm van een publieksversie.

Daarnaast heeft de LAG op vier locaties in Zuidoost-Drenthe – in de vier gemeenten in het gebied – inloopcafés georganiseerd. LAG-leden waren daar aanwezig om te luisteren, vragen te beantwoorden, in debat te gaan, om zo de LOS van onderop aan te scherpen. Bewoners en ondernemers kregen hiermee alle ruimte om de conceptversie bij te schaven, aan te vullen en aan te passen.

In de zomer van 2015 is de concept-LOS beoordeeld en aangescherpt door het landelijk selectiecomité.

In de wetenschap dat bij het (verder) vitaliseren van de regio Zuidoost-Drenthe een veelheid van partijen een rol speelt en dat bij de initiatieven 40% private financiering vereist is, neemt de LAG op zich met grote en kleine partijen in de regio in gesprek te gaan, met hen richting te geven aan het aanjagen en uitvoeren van initiatieven en strategische allianties te sluiten. Daarin past ook het programma Duurzaam Door van de noordelijke provincies gericht op het ontwikkelen en faciliteren van regionale netwerken voor duurzaam leren rond groene economie. De thema's van Duurzaam Door en van de LOS sluiten goed bij elkaar aan. Vanuit beide strategieën kunnen derhalve gezamenlijk projecten worden uitgewerkt. Daarnaast zoekt de LAG samenwerking met LEADER-gebieden in Duitsland, België en Nederland.

De activiteiten in fase 1 – specificatie en samenvatting:

Uitvoering

- Het schrijven van de LOS;
- Het bespreken van de LOS met de regio;
- Het opleveren van een breed gedragen LOS;
- Het verwerken van opmerkingen e.d. vanuit landelijke LEADER-gremia;
- Het verwerken van opmerkingen vanuit de Provincie Drenthe;
- Het opstellen van selectiecriteria, het opstellen van een aanvraagprocedure.

Communicatie

- Online info via “Kennisplatform Burgerkracht in Drenthe”;
- Ook via het platform: een digitale nieuwsbrief;
- Ook via het platform: feedback op de concept LOS;
- Bijeenkomsten, centraal en decentraal (inloopcafé’s) om de LOS te toetsen en aan te scherpen.

Samenwerking

Internationale samenwerking met de Duitse LEADER-gebieden “Moor ohne Grenzen”, “Südliches Paderborner Land” en mogelijk het LEADER-gebied Westhoek in Vlaanderen is in gang gezet door middel van intentie-overeenkomsten en samenwerkingsovereenkomsten (zie ook bijlage 3). Verder wordt samenwerking gezocht met LEADER-gebieden Oost-Groningen en Zuidwest-Drenthe. De samenwerking wordt verder geëffectueerd als de regio’s hun LOS in uitvoering hebben, zodat op inhoud de meerwaarde kan worden bepaald. Vanuit de LOS en het programma Duurzaam Door kunnen ook gezamenlijke projecten worden uitgewerkt.

Bestuur en organisatie LAG

- Organiseren van de LAG: zoeken van leden (vier wethouders en zes private leden) en als bestuurscommissie instellen door de provincie;
- Secretaris vanuit provincie;
- Ondersteuning door ambtelijke projectgroep;
- Betalingsverkeer initiatieven (fase 2) via RVO.nl;
- LAG vergadert circa 6 keer per jaar;
- Daarnaast is de LAG in de regio te vinden, op bijeenkomsten en inloopcafé’s;
- De LAG:
  - Stelt LOS op in overleg met de regio;
  - Bepaalt selectiecriteria voor projecten;
  - Na fiat LOS – zet de gecombineerde middelen (EU, gemeenten, particulieren) in voor het vitaal, veerkrachtig en levensvatbaar houden van de regio.

Administratie

De LAG voert de eigen administratie (bezoldiging private LAG-leden, vergaderkosten, verslaglegging, e.d.) en blijft dat ook in de uitvoeringsfase (fase 2) doen.

1.4.2. Fase 2: aanjagen en meefinancieren initiatieven

- Doel:* initiatieven uit de regio helpen aanjagen en faciliteren, onder meer door er een LEADER-bijdrage voor ter beschikking te stellen.
- Resultaat:* concrete initiatieven komen van de grond, de LOS gaat van papier naar tastbaarheid.

De LAG zet de gecombineerde middelen van EU, provincie, gemeenten en particulieren in. Om bureaucratie zoveel mogelijk te vermijden en projecten niet in een keurslijf te drukken, wordt in elk jaar van de looptijd van de LEADER-strategie tweemaal de mogelijkheid geboden aanvragen in te dienen: elk half jaar stelt de LAG de bijdrageregeling voor minimaal vier weken open.

Het LEADER-gebied Zuidoost-Drenthe wordt in dit kader als één geheel beschouwd, dat wil zeggen dat bij de beoordeling van aanvragen door de LAG niet zal worden meegewogen dat een deel van het gebied meer en een ander deel minder aanvraagt.

Wel zal de LAG erop toezien dat de aangevraagde initiatieven zoveel mogelijk gelijkelijk verdeeld worden over de vijf speerpunten van de LOS. Als een speerpunt “achterblijft” zal de LAG hier extra op inzetten.

Op grond van de op dit moment beschikbare gegevens en uitgaand van de wens het budget voor Zuidoost-Drenthe over de hele looptijd van het LEADER-programma, 7 jaren, uit te smeren, is er een maximumbedrag dat per jaar kan worden uitgegeven van ruim een miljoen euro. Dit is echter geen hard criterium.

De LAG – met provinciale penvoerder – werkt op grond van de geformuleerde selectiecriteria samen met RVO.nl aan een aanvraagformulier, dat men kan vinden/downloaden/digitaal invullen op Kennisplatform Burgerkracht in Drenthe.

De werkzaamheden die de LAG verricht rond de aanvragen zijn:

- Het bepalen, goed communiceren en hanteren van de selectiecriteria, en het waar nodig aanscherpen ervan. Ten behoeve van die aanscherping vindt elk jaar een evaluatieronde plaats: op basis van de gang van zaken rond de aanvragen en de beoordeling daarvan en enkele gesprekken met gehonoreerde en afgewezen initiatiefnemers.
- De Provincie Drenthe is penvoerder van de LAG, beoordeelt als zodanig een initiatief en doet aan de LAG het voorstel een initiatief al of niet te honoreren. In laatste instantie beslist de LAG. De LAG maakt bekend of een initiatief al of niet is gehonoreerd. Via de Provincie Drenthe worden de werkzaamheden voor het afgeven van een beschikking overgedragen aan RVO.nl.
- De LAG voert overleg met afgewezen initiatieven: hoe kunnen zij hun plannen toch realiseren.
- De LAG voert overleg met gehonoreerde initiatieven over inhoud, verdienmodel, verspreiding.

In de 7 jaren dat de LEADER-strategie in Zuidoost-Drenthe loopt beoordeelt de LAG niet alleen de aanvragen van de initiatieven, maar vervult zij ook een rol rond het aanjagen van vitaliteit en levensvatbaarheid van de regio in bredere zin. Daartoe heeft zij gesprekken met stakeholders in de dorpen en gaat zij op zoek naar strategische allianties met belangrijke private partijen in het gebied. De LAG gaat ook actief op zoek naar andere (Europese) middelen om projecten te kunnen realiseren

Verder stelt de LAG zich een aantal concrete doelen, waaronder het jaarlijks organiseren van twee expertmeetings/masterclasses/kennisateliers over de thema's van Zuidoost, aan de hand van de initiatieven.

In het kader van de samenwerking met de LEADER-gebieden “Moor ohne Grenzen”, “Südliches Paderborner Land”, Oost-Groningen en Zuidwest-Drenthe wordt gewerkt aan het realiseren van projecten die hun impact aan beide zijden van de grenzen zullen hebben. Het verkennen behoort tot de werkzaamheden van de LAG. Concrete projecten die uit de samenwerking voortvloeien vallen onder hetzelfde regime als alle andere initiatieven uit de regio.

In de loop van de laatste anderhalf jaar van de LEADER-strategie – vanaf juli 2021 – werkt de LAG aan een evaluatie. Daartoe zijn gedurende de hele looptijd – via het programma “De geconcentreerde aanpak” – de ontwikkelingen in het gebied gemonitord.

De activiteiten in fase 2 – specificatie en samenvatting:

Uitvoering

- Ligt bij LAG en lokale/regionale initiatieven;
- Aanscherpen selectiecriteria, zo nodig aanscherpen/stroomlijnen/vereenvoudigen aanvraagprocedure;
- Beoordelen aanvragen en honoreren/afwijzen/bekendmaken;
- Gesprekken met stakeholders in dorpen t.b.v. het aanjagen en ondersteunen;
- Gesprekken met partijen in de regio t.b.v. samenwerking en mogelijke strategische allianties;
- Gesprekken met gehonoreerde en afgewezen initiatieven;
- Monitoring van de ontwikkelingen in het gebied via “De geconcentreerde aanpak”;
- Evaluatie LEADER-strategie in de laatste anderhalf jaar, vanaf juli 2021;
- Per jaar 6 overleggen van de LAG
- Minimaal twee maal per jaar een openbare bijeenkomst in het gebied
- Regelmatig nieuws naar buiten brengen over activiteiten, projecten en bijeenkomsten via verschillende communicatiekanalen (eigen website www.leaderzuidoostdrenthe.nl, website Burgerkrachtindrenthe, Facebook etc.)
- Per jaar 2 tenders openstellen voor nieuwe projecten
- 1 keer per jaar een bijeenkomst met de stuurgroep of Lokale Actie Groep van de samenwerkingspartners.

Communicatie

- Breed bekend maken en houden van de doelen van de LOS, openstellingen, proces etc., via eigen website www.leaderzuidoostdrenthe.nl en Facebook;
- Communicatie en PR rond aanjagen van initiatieven en de kans aanvragen in te dienen. Onder meer via eigen website, Facebook en website van SNN;
- Initiatieven die een bijdrage hebben gekregen presenteren zich op de website;
- Jaarlijks twee expertmeetings/masterclasses/kennisateliers over thema’s van Zuidoost aan de hand van de initiatieven.

Samenwerking

De LAG wil samenwerken met:

- LEADER-gebied Oost-Groningen
- LEADER-gebied "Moor ohne Grenzen"
- LEADER-gebied "Südliches Paderborner Land"
- Stuurgroep Agenda voor de Veenkoloniën

Deze partners worden minimaal één keer per jaar bezocht of komen op bezoek om ervaringen met projecten en kennis uit te wisselen.

Getracht wordt een samenwerkingsverband op te zetten met LEADER Westhoek in Vlaanderen en op het gebied van recreatie en toerisme met LEADER Zuidwest Drenthe. Eén van beide moet concrete en inhoudelijke samenwerking opleveren.

Bestuur en organisatie LAG

Als in fase 1

Administratie

- De LAG voert de eigen administratie: bezoldiging private leden, onkostenvergoedingen, vergaderkosten, verslaglegging e.d.;
- De administratie van de gehonoreerde initiatieven verloopt geheel (boekhouding, verantwoording, uitbetaling) via RVO.nl.

1.5. LAG

1.5.1. Positie, taken en bevoegdheden LAG

De LAG is de aanjager van de LEADER-strategie voor Zuidoost-Drenthe. De LAG is actief in de streek. De LAG-leden hebben een breed netwerk, die zij kunnen raadplegen indien nodig. Zo weten ze wat er speelt in de regio, en kunnen hier direct op inspelen. Daarnaast is de LAG de verbinder van de regio. De verbinder van partners binnen de regio én van partners buiten de regio. De LAG zet samenwerkingsverbanden op. De belangrijkste samenwerkingspartner buiten de regio is de LEADER-partner over de grens in de Duitsland (Moor ohne Grenzen).

Naast aanjager is de LAG verantwoordelijk voor de selectie van de projecten. De LAG geeft opdracht aan het betaalorgaan van het LEADER-budget, RVO.nl, voor de beschikking van de projecten op papier. Het betaalorgaan voert de betalingen uit op basis van rapportages van de projectindieners. Aan de achterkant is de LAG verantwoordelijk voor rapportage en monitoring. Hiervoor krijgt de LAG ondersteuning van een projectgroep, die is samengesteld uit ambtenaren afgevaardigd door de samenwerkende gemeenten. Ook heeft de projectgroep de rol als beleidsvoorbereider.

De provincie levert een secretaris voor de LAG en coördineert het LEADER-proces. Hierdoor is de provincie betrokken bij de projecten en de activiteiten van de LAG. Daarnaast kan de provincie optreden als co-financier en stelt de provincie EU-budgetten beschikbaar. De gemeenten zijn in de LAG vertegenwoordigd door de afvaardiging van een wethouder. Deze wethouder heeft platteland en leefbaarheid in de portefeuille en is als zodanig betrokken bij de processen die in het gebied spelen. Het in beweging brengen van de bevolking is een belangrijke rol van de gemeenten. Daarnaast kunnen de gemeenten optreden als co-financier.

De LAG is een bestuurscommissie die valt onder de provincie, en dus ook formeel wordt ingesteld door de provincie. Binnen Zuidoost-Drenthe verkiezen we deze juridische rechtsvorm boven de LAG als rechtspersoon. De LAG als rechtspersoon brengt vele juridische risico's met zich mee. Daarnaast beschikt de LAG niet over eigen financiële middelen.

1.5.2. Profiel en samenstelling LAG

De LAG bestaat uit negen leden, waarvan vijf private leden en vier publieke leden. De private leden zijn lid op persoonlijke titel. De private leden van de LAG zijn:

1. Jacob Bruintjes – oud-wethouder van de gemeente Borger-Odoorn, bestuurlijk actief als voorzitter van Geopark De Hondsrug en lid van Nationaal Krimp Netwerk
2. Ton Selten – oud directeur wooncoöperatie en o.a. actief als lid van Nationaal Krimp Netwerk
3. Peter Roelfsema – Districtshoofd bij de Agrarische Dienst van Suiker Unie, veel kennis binnen de agrarische gemeenschap en voorzitter van gebiedscommissie Borger-Odoorn
4. Jannie Schonewille – deskundig op gebied van burgerparticipatie, leefbaarheid platteland en breedband. Onder andere werkzaam geweest bij STAMM, Movisie en welzijnswerk Midden Drenthe. Secretaris ECO- Oostermoer.
5. Gert de Groot – Communicatieadviseur bij Landstede in Zwolle, bestuurslid bij “Drents Goed” en actief geweest als secretaris van Plaatselijk Belang Gees

De publieke leden zijn lid op basis van afvaardiging van de gemeente. Iedere gemeente vaardigt één wethouder af. Bij aftreden van de wethouder, neemt de vervangende wethouder plaats in de LAG. Bij aanvang van de uitvoering van de LEADER-strategie zijn de afgevaardigde wethouders van de gemeenten als volgt:

1. Gemeente Aa & Hunze	Henk Heijerman
2. Gemeente Borger-Odoorn	Freek Buijtelaar
3. Gemeente Coevorden	Jan Zwiers
4. Gemeente Emmen	René van der Weide

De LAG is tot stand gekomen vanuit overleggen van een kopgroep, gevormd uit een samenwerking tussen de gemeenten en de provincie. Door de betrokkenheid van de gemeenten is het logisch dat uit elke gemeente een bestuurder is vertegenwoordigd in de LAG. Om de LAG werkbaar te houden is er voor gekozen om met zes private leden te werken (dit voldoet aan de gestelde norm in de LEADER-fiche), maar daarbij is in ogenschouw genomen dat alle disciplines door de private leden ingebracht moeten worden. De private leden zijn dus gevraagd om zitting te nemen in de LAG op basis van hun expertise op één van de werkerreinen uit de LEADER-strategie. Bij het kiezen van de private leden is daarnaast rekening gehouden met de verdeling van de leden over het gebied. De individuele leden hebben een breed netwerk in (een deel van) het gebied. Door de verdeling van de leden over het gebied wordt een goede netwerkdekking zoveel mogelijk geborgd.

De private LAG-leden zijn professionals en/of ervaringsdeskundigen met veel bestuurservaring en kennis van het en in het gebied. Door het brede netwerk dat de LAG-leden hebben, zijn zij in staat synergie te creëren: door de verschillende achtergronden kunnen zij snel bruggen slaan en sterke samenwerkingen stimuleren.

Bovenstaande geeft aan dat er een professionaliseringsslag is gemaakt ten aanzien van de vorige periode. De vorige LAG was minder actief in de regio waar het gaat om het actief stimuleren van samenwerking en projectontwikkeling. De nieuwe LAG gaat actief op zoek naar samenwerking. De samenstelling van de LAG is hierop afgestemd.

1.5.3. Organisatie van de uitvoering

De LAG zit in de haarvaten van de samenleving. Zij weet wat er speelt en speelt hierop in. Door de professionele achtergrond van de LAG-leden is de LAG in staat om als aanjagend streeknetwerk te fungeren. De LAG vormt zo de kopgroep van lokale actie. Maar bovenal zijn de LAG-leden inwoners van het gebied en staan zij er middenin. Zo kunnen zij met de voeten in de samenleving werken aan een veerkrachtige regio.

De LAG handelt onder de verantwoordelijkheid van de provincie. De provincie coördineert het LEADER-proces en de provincie levert een LAG-secretaris. De LAG kent een private voorzitter, in de persoon van Jacob Bruintjes. Indien extra ondersteuning gewenst is op het gebied van bijvoorbeeld communicatie kan hiervoor externe deskundigheid worden ingehuurd.

Het contactadres van de LAG is de werklocatie van de secretaris van de LAG, zijnde het provinciehuis te Assen.

RVO en SNN

De verantwoordelijkheid voor de administratie en het financieel beheer ligt bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, (hierna: RVO). Aanvragen worden digitaal ingediend bij RVO. Daarnaast vervult ook het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (hierna: SNN) een rol in de controles en betalingen. SNN en RVO controleren de ingediende projecten onder meer op subsidietechnische voorwaarden, op staatssteun- en aanbestedingsregels en op EU-conformiteit. SNN geeft namens de LAG de beschikking af aan de indiener. De provincie heeft een subsidierelatie met RVO en SNN. De taak- en rolverdeling RVO en provincie ligt wettelijk

vast in de fiche en het reglement. Ook de taakverdeling tussen SNN, LAG en RVO is vastgelegd. RVO functioneert tevens als betaalorgaan, en voert in die functie de betalingen voor de steunaanvragen uit.

Vliegwiel

De LAG staat niet op zichzelf, maar functioneert als vliegwiel voor de regio. Daarom wordt door de LAG actief verbinding gezocht met particuliere, semipublieke en publieke instanties, organisaties, stichtingen en belangengroepen. Deze verbinding werkt twee kanten op. De LAG ontvangt inspiratie en input vanuit de regio, waarop de LAG indien nodig de strategie kan aanpassen. Zo sluit de LEADER-strategie zo goed als mogelijk aan bij de ontwikkelingen en wensen binnen de regio.

Aan de andere kant draagt de verbinding tussen de LAG en het werkveld bij aan het aanwakkeren van de energie uit de regio. Door het aanwakkeren van deze energie hoopt de LAG veel en goede projectaanvragen te ontvangen. En door de verbinding tussen de verschillende instanties, organisatie, stichtingen en belangengroepen, hoopt de LAG synergie in het gebied te creëren. Als organisaties en mensen elkaar kennen, pakken ze zaken sneller samen op en kunnen ze elkaar versterken. Daarnaast maakt het elkaar kennen, het gemakkelijker voor projecttrekkers om publieke én private cofinanciering te vinden.

1.6. FINANCIERING

1.6.1. Begroting

Kosten	€	Dekking	€
Voorbereiding LOS (Submaatregel 1)	PM	Provincie Drenthe	PM
Uitvoeringsbudget (Submaatregel 2) Lokale samenwerking Toeristische sector MKB Woon- en leefomgeving Digitale bereikbaarheid	1.566.667 1.500.000 1.500.000 1.600.000 1.500.000	LEADER-budget (30%)	2.300.000
		Provincie Drenthe (15%)	1.150.000
		Gemeenten (15%)	1.150.000
		Privaat (40%)	3.066.667
		LEADER-budget en Provincie Drenthe (samen 100%)	50.000
		Lopende kosten (Submaatregel 4)	500.000
		LEADER-budget (50%)	250.000
Totaal	8.216.667	Totaal	8.216.667

Toelichting

Submaatregel 1 - Voorbereidingskosten

De kosten van deze submaatregel zijn door de Provincie Drenthe gedragen:

- Bezoldiging private LAG-leden, onkostenvergoeding;
- Communicatie en PR rond LOS, waaronder inzet Kennisplatform Burgerkracht in Drenthe;
- Bijeenkomst(en), inloopcafé's;
- Schrijven LOS;
- Opstellen selectiecriteria.

Submaatregel 2 – Uitvoeringsbudget

Over de looptijd van de LEADER-strategie is voor lokale/regionale initiatieven een budget beschikbaar van 7.666.667 euro:

- 2.300.000 vanuit LEADER (30%);
- 2.300.000 cofinanciering vanuit provinciale (15%) en gemeentelijke (15%) overheden;
- 3.066.667, 40% private cofinanciering (vereist).

Uitgesmeerd over de 7 jaren dat dit programma loopt (2015-2022), is jaarlijks een bedrag van circa 1 miljoen euro beschikbaar. De LAG probeert dit te stroomlijnen, maar houdt de mogelijkheid open om te anticiperen op ontwikkelingen die zich in het gebied voordoen en de budgetten / tenders daar op aan te passen.

De cofinanciering door de publieke partners is afgedekt, doordat het college van Gedeputeerde Staten haar bijdrage aan het totale project op 30% heeft vastgesteld en dit heeft opgenomen in het programma Vitaal Platteland. De gemeenten doen voor 15% mee in de projecten die in hun gemeente worden ontwikkeld en op deze wijze is in totaal een dekking beschikbaar van 45%. Voor de provincie biedt dit mogelijkheden om de overblijvende 15% te benutten voor de maatregel lopende Kosten, eventuele procesfinanciering en bijdragen aan samenwerkingsprojecten.

Submaatregel 3 – Samenwerkingsactiviteiten

Samenwerking met de andere LEADER-gebieden voorbereiden en uitvoeren. Voor de voorbereiding wordt 50.000 euro gecalculeerd. Deze kosten zijn 100% subsidiabel wat betreft de voorbereiding van samenwerkingsactiviteiten, en 50% subsidiabel wat betreft de uitvoering van samenwerkingsactiviteiten. Concrete samenwerkingsprojecten zullen ondergebracht worden in het uitvoeringsbudget en krijgen daarmee maximaal 60% subsidie. In de loop van de uitvoering van de LOS bekijkt de LAG met welke gebieden een samenwerking meerwaarde heeft en goede projecten kan opleveren.

Submaatregel 4 – Lopende kosten

Voor lopende kosten wordt een bedrag van 500.000 euro gereserveerd. Deze kosten worden voor 50% gedekt door de Provincie Drenthe en voor 50% vanuit het LEADER-budget. Lopende kosten zijn het werkbudget voor de LAG en het secretariaat. Onder meer de volgende kosten worden hier uit betaald:

- Operationele kosten (bezoldiging LAG-leden, vergaderkosten);
- Communicatie en PR rond het aanvragen van bijdragen, het aanjagen van initiatieven in de regio, drukkosten folders;
- Faciliteren van uitwisseling tussen belanghebbenden;
- Ondersteuning bij ontwikkeling van projecten;
- Monitoring en evaluatie van de LOS

1.6.2. Dekking

Bij de uitvoering van de LOS legt de LAG niet alleen in brede zin contacten met de dorpen in de regio, de potentiële indieners van initiatieven. Ook wordt gezocht naar strategische allianties met belangrijke private partijen in het gebied. Zo ontstaat breed draagvlak voor eigen regionale bijdragen om projectinitiatieven te kunnen realiseren.

Initiatieven die voor een LEADER-bijdrage in aanmerking willen komen krijgen de verplichting mee om minimaal 40% aan private cofinanciering te organiseren.

Zoals uit de begroting/dekking blijkt wordt bij de financiering van projecten de volgende verdeelsleutel gehanteerd:

- LEADER/EU 30%
- Overheden* 30%
- Private partijen 40%

*15% provincie/15% gemeenten (principe verdeling; is maatgevend, geen restrictie)

Initiatieven die in de startfase met liquiditeitsproblemen kampen kunnen gebruik maken van een voorschotregeling. Hierbij kan maximaal 50% van het totale budget uitgekeerd worden.

DEEL 2

2.1. LAG WERKWIJZE & VERANTWOORDING

Besluitvorming

De LAG komt circa 6 per jaar bij elkaar. De agenda voor de vergaderingen wordt gevormd in overleg tussen de voorzitter van de LAG en de secretaris. Besluitvorming vindt plaats binnen de vergadering van de LAG, hierbij hebben alleen de LAG-leden stemrecht. Wanneer één van de LAG-leden tevens belanghebbende is binnen een project, mag dit LAG-lid over dit project niet meestemmen. Zo wordt belangenverstrengeling tegengegaan.

Afvaardiging LAG-leden

Publieke LAG-leden (wethouders) zijn afgevaardigden van de gemeente. Bij verlaten van de functie worden zij vervangen door de vervangende wethouder van dezelfde gemeente. De gemeente regelt dit intern. Bij aftreden van een privaat LAG-lid doet de LAG zelf een voordracht voor de meest geschikte kandidaat. Hiervoor stellen de LAG-leden eerst een profielschets op waaraan dit LAG-lid moet voldoen. Hierdoor blijft verdeling over de thema's en verdeling over de regio gewaarborgd.

Transparante werkwijze

De LAG werkt transparant. Daarom legt de LAG verantwoording over besluitvorming af aan het betaalorgaan en aan de provincie. De LAG legt ook verantwoording over besluitvorming af aan de regio als geheel. Daarvoor maakt de LAG haar criteria en procedures vooraf openbaar via de website www.leaderzuidoostdrenthe.nl. Na het besluitvormingsproces maakt de LAG bekend welke initiatieven een bijdrage krijgen. Door deze informatie openbaar te maken en op een uitnodigende manier over te brengen worden uitgekozen initiatieven bekend voor de hele regio. Zo kunnen ze als voorbeeld dienen, kunnen ze inspireren en staan ze vanaf het begin volop in de belangstelling.

Vertrouwen

De basis van de LEADER-strategie is vertrouwen. De LAG vertrouwt erop dat projecttrekkers gemotiveerd zijn om hun initiatief te realiseren. Natuurlijk blijft er altijd een risico dat het project, toch niet van de grond komt. In gesprek blijven is dan belangrijk. Het kan zijn dat er net dat ene zetje nodig is om toch te starten. Samen zoeken naar dat zetje is dan de oplossing. Door het initiatief gelijk in de etalage van de regio te zetten, weet de regio wat er van het project wordt verwacht. Door deze sociale controle verlaagt de LAG het risico dat een initiatief helemaal niet wordt gestart.

Communicatie

De LAG communiceert veel en vaak. Zo blijft de regio betrokken bij het programma, blijft de strategie leven in de regio, en is de strategie van de bewoners zelf. De LAG heeft een eigen website en een Facebookpagina.

De website is de basis voor alle belangrijke informatie. Hier kan men de meest actuele LOS vinden, aanvraagformulieren, informatie over openstelling, criteria en contactgegevens. Bovendien kunnen projecten via de website worden ingediend. De LAG kan de website zelf onderhouden en actueel houden.

Via Facebook worden nieuwtjes verspreid over openstellingen, projecten en andere zaken die interessant zijn voor de bewoners van de regio. Facebook is een manier om volgers aan de LAG te verbinden en is voor deze volgers een laagdrempelige manier om op de hoogte te blijven.

Daarnaast heeft de strategie ook een plaats op de website www.burgerkrachtindrenthe.nl, een website voor en door bewoners van Drenthe. Deze website is een interactief platform. Informatie over LEADER en LEADER-initiatieven van Zuidoost-Drenthe krijgen op deze website een speciale plaats. Doordat LEADER-informatie gekoppeld wordt aan andere burgerkracht informatie ontstaat één groot kennisplatform. En doordat initiatieven gefinancierd vanuit LEADER, gekoppeld worden aan andere burgerkrachtinitiatieven, ontstaat één groot netwerk.

De LAG brengt jaarlijks een verslag uit over de stand van zaken van de LAG. Het jaarverslag is niet alleen een verantwoording, maar vooral ook is het een communicatiemiddel naar het gebied en haar bewoners: wat is er het afgelopen jaar gedaan en wat was het resultaat? Het jaarverslag is kort en bondig. Het inspireert en maakt trots. Dit sluit aan bij de aanjaagrol die de LAG heeft.

Daarom is de opzet voor het jaarverslag als volgt:

1. *Voorwoord*
2. *Ontwikkelingen & Thema's*
3. *Projecten*
  - 3.1. *Initiatieven & Inspiratie*
  - 3.2. *Goedgekeurde & Uitgevoerde projecten*
4. *LAG*
  - 4.1. *Missie & Visie*
  - 4.2. *Mensen & Werkwijze*
5. *Feiten & Cijfers*

2.2. SELECTIECRITERIA & PROCEDURE

2.2.1. Selectiecriteria

Initiatieven moeten de sociale en de economische structuur van Zuidoost-Drenthe helpen versterken.

Ze moeten bijdragen aan:

- De prioriteiten van de verordening (EU) Nr. 1305/2013;
- De doelen van de lokale ontwikkelingsstrategie (LOS).

Twee selectiecriteria wegen extra zwaar bij de beoordeling van initiatieven die een LEADER-aanvraag (willen) doen:

- Het initiatief moet aantoonbaar draagvlak hebben – of op korte termijn gaan verkrijgen – in de gemeenschap waar het wordt uitgevoerd, een initiatief vanuit burgerkracht. Het moet derhalve gekenmerkt worden door een aanpak van onderaf;
- Het initiatief moet aantoonbaar uit zijn op een verdienmodel, zodat het niet eindigt als gevolg van het eindigen van de LEADER-bijdrage; de LEADER-bijdrage moet de start aanjagen/faciliteren, niet het project dragen.

De overige criteria:

- Mate waarin wordt samengewerkt met derden
- Mate waarin het initiatief innovatief of experimenteel is (aanpak of resultaat is nieuw voor de regio)
- Mate waarin het initiatief een voorbeeldfunctie heeft voor andere gebieden of groepen
- Mate waarin de effecten van het initiatief voor de regio in verhouding staan tot de aangevraagde bijdrage
- Mate waarin duurzaamheid onderdeel uit maakt van het project
Effecten van het project zullen zoveel mogelijk kwantitatief moeten worden aangegeven.

NB Voor de overige criteria geldt dat ze niet allemaal van toepassing hoeven te zijn om in aanmerking te komen voor een LEADER-bijdrage.

Een initiatief heeft een pré als het voldoet aan de prioriteiten voor LEADER zoals deze zijn gedefinieerd in de partnerschapsovereenkomsten met 'Moor ohne Grenzen' , Oost-Groningen en Agenda voor de Veenkoloniën.

Subsidiabele kosten

Een LEADER-bijdrage kan verstrekt worden voor:

- Proceskosten van een initiatief, uren (te besteden door bij het project betrokkenen of door vanuit het project ingezette externen) voor bijvoorbeeld het onderzoeken van de haalbaarheid, het creëren van een verdienmodel, het maken van een plan van aanpak, het opstellen van een communicatieplan of een marketingstrategie etc.;
- De kosten van de bouw, verbetering, verwerving of leasing van onroerende goederen;
- De kosten van de koop of huurkoop van nieuwe machines en installaties tot maximaal de marktwaarde van de activa;
- Kosten in verband met kennisontwikkeling, proceskosten, samenwerkingsactiviteiten binnen het eigen LEADER gebied, samenwerkingsactiviteiten met andere LEADER gebieden;

- Kosten die gemaakt worden voor uitvoering van projecten passend binnen de criteria van de LOS en van projecten voortkomend uit samenwerkingsactiviteiten binnen of buiten het LEADER gebied;
- De kosten van verwerving of ontwikkeling van computersoftware;
- De kosten van de opzet van juridische entiteiten (bijvoorbeeld notariskosten bij de oprichting van een coöperatie);
- De kosten van verwerving van octrooien, licenties, auteursrechten en merken;
- Bijdragen in natura.

Begunstigden

Een LEADER-bijdrage wordt verstrekt aan rechtspersonen.

Private cofinanciering

Initiatieven moeten zelf voor minimaal 40% aan private cofinanciering zorgdragen.

2.2.2. Aanvraagprocedure en beoordeling

Tendersysteem

De LAG kiest voor een tendersysteem. Elk half jaar wordt de LEADER-regeling gedurende twee maanden opengesteld. Zo wil de LAG bureaucratie en regeldruk voorkomen en initiatieven tot de juiste mate van wasdom laten komen. De LAG vergadert circa 6 maal per jaar en als de hoeveelheid aanvragen daar aanleiding toe geeft vaker. De openstellingsmaanden en het maximumbedrag dat in een bepaald jaar kan worden uitgegeven bepalen de timing rond de aanvragen en begrenzen het aantal.

Communicatie

Gedurende het hele jaar brengt de LAG nieuwsberichten naar buiten, via de website en Facebook. Ook alle overige LEADER-ontwikkelingen zijn op de website te vinden. In projecten, bijeenkomsten en via actieve organisaties wordt gewezen op de LEADER-strategie. Verder zal de LAG pers en media zoveel mogelijk betrekken bij de LEADER-ontwikkelingen.

Stappenplan

Een LEADER-initiatief doorloopt een aantal stappen voordat het wordt uitgevoerd. De stappen worden hieronder kort beschreven. Voor indieners is er een uitgebreid stappenplan beschikbaar waarin alle stappen nader worden toegelicht.

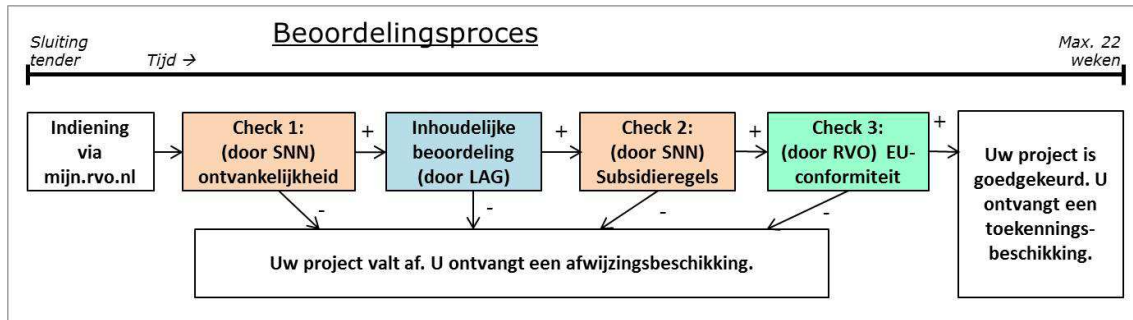
Fase 1 Projectontwikkeling

De voorbereiding van een LEADER-aanvraag kost vaak veel tijd. Tussen idee en indiening is vaak tijd nodig om draagvlak te krijgen, samenwerkingspartners te zoeken, de financiering te regelen, vergunningen aan te vragen etc. gemiddeld is er een half jaar nodig om een goed projectplan te krijgen.

- Stap 1 Voorbereiden aanvraag door de initiatiefnemer: projectformulier invullen, eventuele bijlagen toevoegen en toesturen aan het secretariaat van de LAG (leaderzuidoost@drenthe.nl)
- Stap 2 toetsing Leaderwaardigheid: de LAG geeft een eerste oordeel aan de initiatiefnemer over de Leaderwaardigheid en geeft advies over de nadere uitwerking van het project. Het **doel** van het projectformulier is dat de Lokale Actiegroep (LAG) in een vroeg stadium een beeld krijgt van de initiatieven in het gebied. De Leaderwaardigheidscheck is een verplichte stap in het aanvraagproces.

- Stap 3 Opstellen projectplan, begroting en andere verplichte bijlagen door de initiatiefnemer. De formulieren hiervoor zijn te vinden op de website van LEADER Zuidoost-Drenthe en op de website van SNN.
- Stap 4 EH2+ en TAN codes aanvragen. E-herkenning is nodig om de formele (digitale) aanvraag te kunnen doen.

Fase 2 Indiening & beoordeling

- Stap 5: Aanvraag indienen via mijn.rvo.nl –middels eHerkenning. Dit is alleen mogelijk tijdens een openstellingsperiode. De data van de openstellingen worden bekend gemaakt via o.a. de website www.leaderzuidoostdrenthe.nl en Facebook.

Na sluiting van de openstellingstermijn wordt het project beoordeeld op ontvankelijkheid (zijn alle gegevens beschikbaar) en op inhoud (past het project binnen de criteria). In dit proces moeten verschillende stappen worden doorlopen door verschillende partijen: SNN, LAG en RVO hebben hierin elk hun eigen afgesproken taken en stappen.

- Stap 6. Check op ontvankelijkheid en compleetheit aanvraag door SNN (zijn de verplichte bijlagen toegevoegd, woont de indiener in het gebied etc.).
- Stap 7. Inhoudelijke beoordeling aanvraag door de LAG: Op basis van de criteria en het openstellingsbesluit kent de LAG punten toe aan de ingediende projecten. Hiervoor maakt zij gebruik van de criteria die zijn opgenomen in de LOS. Op basis van de puntentoekening wordt er per project een score genoteerd. Voor projecten die hoog genoeg in de ranking staan en voldoen aan het minimaal vereiste aantal punten is er mogelijk subsidie beschikbaar.

Is binnen de LAG geen sprake van consensus over een aanvraag dan stemmen de LAG-leden. Besluitvorming vindt plaats bij gewone meerderheid van stemmen, maar tijdens de stemming mag het aantal private leden niet kleiner zijn dan het aantal publieke leden. Staken de stemmen, dan vindt een tweede overleg plaats over de aanvraag. Staken de stemmen in het tweede overleg opnieuw, dan stuurt de LAG een verdeeld advies naar GS.

Bij de besluitvorming wordt de nodige zorgvuldigheid betracht:

- De samenstelling van de LAG garandeert een goede afspiegeling van de samenleving: de vier wethouders van de gemeenten in Zuidoost-Drenthe en vijf private leden;
- Indien een LAG lid betrokken is bij een project (anders dan als begeleider), dan mag het betreffende LAG lid niet aanwezig bij het beoordelen van de aanvraag en net mee doen aan een eventuele stemming.
- LAG-leden tekenen een presentielijst;
- Van de selectievergaderingen wordt een openbaar verslag bijgehouden.

- Stap 8. Check op financiële, subsidietechnische en staatssteuntechnische aspecten door SNN en RVO. Het SNN beoordeelt de projecten die hoog genoeg staan in de ranking vervolgens op financiële, subsidietechnische en staatssteuntechnische aspecten. Dit kan tot gevolg hebben dat een project dat inhoudelijk positief rankt uiteindelijk niet voor subsidie in aanmerking komt.
- Stap 9. Check op EU-conformiteit door RVO
- Stap 10. Opstellen beschikking door SNN. Er wordt een afwijzingsbeschikking opgesteld of een toekenningsbeschikking. In een toekenningsbeschikking worden onder meer de te maken kosten, de financiering en eventuele aanvullende voorwaarden opgenomen.

Fase 4 Uitvoering & afronding

- Stap 11. Uitvoeren project door de initiatiefnemer. Tijdens de uitvoering houdt de initiatiefnemer contact met SNN en de LAG over de voortgang van het project. Op basis van gemaakte kosten kan twee maal per jaar worden gedeclareerd bij SNN.
- Stap 12. Afrekenen project: als het project is afgerond zorgt de initiatiefnemer voor een afrekening. Op basis hiervan stelt SNN de vaststellingsbeschikking op en wordt de laatste subsidie uitgekeerd.

Bedragen per project en per jaar

De LAG bepaalt jaarlijks of er een maximumbedrag per aanvraag wordt gehanteerd. Vanuit de regio zijn verschillende typen aanvragen te verwachten.

Om de overheadkosten van projecten in het administratieve proces beheersbaar te houden wordt gestreefd naar een minimum investering van € 75.000,--

Tegelijkertijd vindt een natuurlijk beperking van de omvang van aan te vragen bijdragen plaats, door de eis dat van 40% private cofinanciering sprake moet zijn. In samenspraak met de ondersteuning/begeleiding van de aanvraag wordt bekeken welke bijdrage reëel is voor het betreffende initiatief.

Smeren we het voor initiatieven beschikbare bedrag uit over de looptijd van 7 jaar van dit LEADER-programma (2015-2022), dan leidt dit tot een jaarlijks beschikbaar bedrag voor initiatieven van ruim 1 miljoen euro per jaar.

De LAG hanteert geen vooraf vastgesteld subsidieplafond. Richtbedrag is 1 miljoen per jaar, maar daar wil de LAG flexibel mee omgaan. Daardoor kan het zo zijn dat in het laatste jaar geen grote bijdragen kunnen worden verstrekt.

Per jaar wordt in een openstellingsbesluit vastgelegd wanneer de openstellingsperiodes zijn en welk bedrag er beschikbaar worden gesteld. Ook kan eventueel een subsidieplafond per project worden vastgesteld.

Tenslotte

De LAG legt in een reglement vast:

- De selectieprocedure en de selectiecriteria
- Dat het verslag van de besluitvorming over de geselecteerde projecten openbaar is
- De aanvraag- en beoordelingsprocedure.

2.3. MONITORING

We kiezen voor een lokale benadering. Daarom kiezen we ook voor een kleinschalige manier van monitoring. Van projectaanvragers verwachten we vooraf duidelijk opgestelde doelen en streefwaardes/uitkomsten. We gaan graag met initiatiefnemers in gesprek. Op die manier bewaken we ook de voortgang van projecten. Wanneer een project van koers raakt, doen we er samen alles aan om het project te doen slagen. Hiervoor bieden we ondersteuning. En als een project toch niet slaagt, horen we graag waarom het niet is geslaagd. Zo kunnen we leren van alle projecten die worden uitgevoerd.

Per project verwachten we volledige medewerking tijdens voortgangsgesprekken. Wanneer er twijfels bestaan over de voortgang van een project, verzoeken wij de initiatiefnemer om een voortgangsrapportage. Hierin beschrijft de initiatiefnemer welke vooraf opgestelde /uitkomsten hij/zij al heeft gehaald, en welke stappen hij/zij gaat nemen om de overige streefwaarden/uitkomsten binnen de vastgestelde tijd te behalen. Ook kan hij/zij hierin aangeven welke ondersteuning hij/zij hierbij nodig heeft. De LAG beslist vervolgens of de subsidieverstrekking wordt voortgezet of wordt gestopt.

Als een project is afgerond verwachten we van initiatiefnemers een projectverslag. Hierin schrijven zij welke doelen zij hebben behaald en hoe zij dit hebben gedaan. Ook noemen zij de drie valkuilen en de drie succesfactoren van hun project. Op de website maken zij een initiatief aan, waarop ze hun projectverslag plaatsen. Op die manier vormen zij een voorbeeld voor andere initiatiefnemers.

We willen tijdens deze periode experimenteren en leren. Dat betekent ook dat we het maakbaarheidsprincipe loslaten. Vooraf weten we niet altijd precies of de subsidie het 'waard' is. Soms zullen projecten tegenvallende resultaten hebben, maar wij gaan ervan uit dat de munt vaker de andere kant opvalt, en we veel onverwachte successen zullen vieren. Deze parels willen we in de etalage zetten. Uitstallen zodat deze initiatieven andere initiatieven kunnen inspireren en zij hiervan kunnen leren. Maar ook: leren van de fouten van andere initiatieven, het delen van valkuilen en juist hiervan leren. Het doorvertellen van het verhaal is bij uitstek een rol voor de initiatiefnemers zelf. Maar ook de LAG speelt hierbij een belangrijke rol. Samen houden we de verhalen levend. Als inspiratiebron voor de regio, maar ook als verhalen van trots.

De website en Facebook zijn onze belangrijkste 'doorvertelplekken'. De website biedt naast het informatieve LEADER-gedeelte ook een interactief platform. Hier kunnen bewoners en ondernemers zelf hun verhaal vertellen. We streven ernaar de kaart van Zuidoost-Drenthe vol te kleuren met bruisende initiatieven. Wij geloven in de kracht van deze lokale initiatieven als drijfviel voor de hele regio.

2.4. EFFECTMETING & EVALUATIE

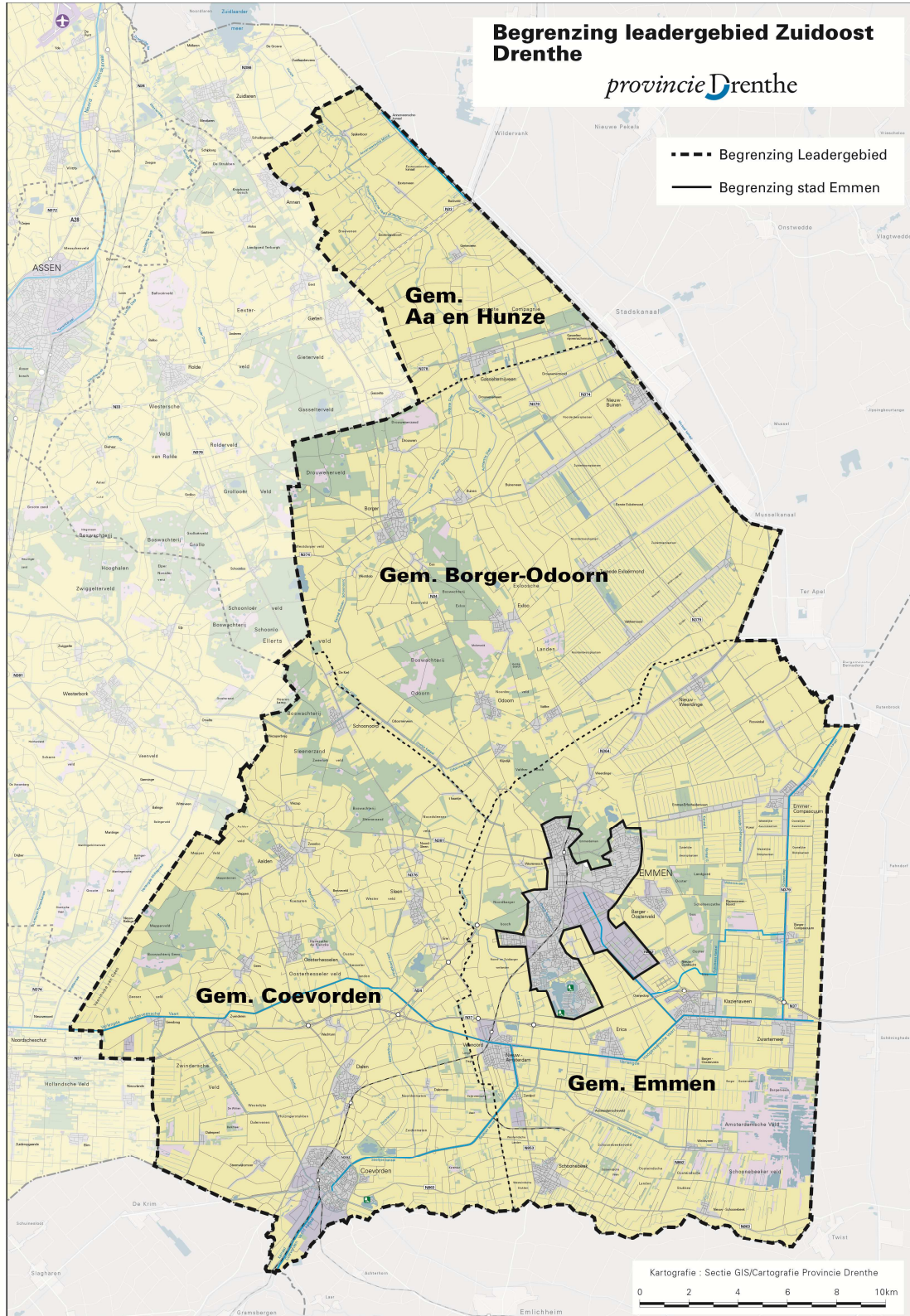
Naast monitoring op lokaal niveau, vinden we het voor de LEADER-strategie belangrijk dat de effecten op regionaal niveau worden gemeten. Binnen de regio is LEADER niet het enige programma ter verbetering van de leefbaarheid van het platteland. Daarom kiezen we er samen met RVO.nl voor de effecten simultaan te meten met de effecten van de Geconcentreerde Aanpak Zuidoost-Drenthe. Hiervoor wordt de monitor 'sociaaleconomische vitaliteit Zuidoost' gebruikt (zie ook bijlage 5). De monitor meet de ontwikkelingen op het gebied van de bevolking, sociale structuur, economie (Toerisme & Recreatie), arbeidsmarkt, voorzieningen en bereikbaarheid, en wonen en leefomgeving. De monitor wordt tweejaarlijks uitgevoerd. Hierbij sluit de monitor aan bij de cyclus van de provinciale Leefbaarheidsmonitor.

We vertalen deze regionale uitkomsten naar het LEADER-programma. De perceptie van bewoners en ondernemers stellen we boven cijfers. Input voor de strategie komt dus niet alleen voort uit bovengenoemde monitors, maar meer nog uit de gesprekken, discussies en overleggen binnen de regio zelf. De taak van de LAG is om beide samen te brengen en vast te stellen of er belangrijke, afwijkende ontwikkelingen zijn, en de LAG besluit aan de hand daarvan of de LOS wordt aangepast. Het gaat hierbij alleen om accentverschuivingen binnen de vastgestelde thema's. In de nieuwsbrief en op de website zal hierover vooraf en achteraf worden gecommuniceerd.

Bijlagen

BIJLAGE 1: GEOGRAFISCHE KAART ZUIDOOST- DRENTHE

BIJLAGE 2: SWOT

	Sterktes	Zwaktes	Bedreigingen	Kansen
Sociale cohesie	<ul style="list-style-type: none"> • Veel dorpen kennen een sterke sociale structuur waar naberschap de norm is (S1) • In sommige kernen veel ondernemingszin en –initiatieven (S2) 	<ul style="list-style-type: none"> • Sommige kernen hebben minder sterke sociale structuur of ondernemend vermogen (Z1) 	<ul style="list-style-type: none"> • Met de terugtrekkende overheid risico dat draaglast van burgers groter wordt dan draagkracht in kernen (B1) 	<ul style="list-style-type: none"> • Burgerkracht en coöperatieve samenwerking tussen burgers (K1) • Sterkere faciliterende rol van overheden (K2) • Meer burgerrechten (K3)
Economie & Arbeidsmarkt	<ul style="list-style-type: none"> • Industrie en toerisme (veel werkgelegenheid) zijn belangrijke sectoren met onderscheidend vermogen (S3) • MKB en ZZP-ers belangrijke dragers van de (lokale) economie (S4) • Hoog arbeidsethos – een regio van doeners (S5) 	<ul style="list-style-type: none"> • Minder startende en minder groeiende ondernemingen (Z2) • Kwetsbaarheid MKB en ZZP (Z3) • Hogere werkloosheid dan in NI.; WW, niet-werkende werkzoekenden (NWW), hoog aandeel jeugdige NWW (Z4) • Belemmeringen grensoverschrijdend werken (Z5) • Meer mensen met grotere afstand tot de arbeidsmarkt, gemiddeld lagere opleiding dan NI., beroepsbevolking gemiddeld meer kwetsbaar (Z6) • Meer lage inkomens dan in NI. (Z7) 	<ul style="list-style-type: none"> • Economische vitaliteit onder druk a.g.v krimp en recessie (B2) • Verlies banen industrie door wegtrekkende bedrijven (B3) • Mis match vraag en aanbod op de arbeidsmarkt, mede a.g.v slechte aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt (B4) • Potentieel arbeidsaanbod daalt, terwijl zorgvraag toeneemt (B5) • Verminderde (toeristische) aantrekkelijkheid leefomgeving en vestigingsklimaat door o.a. leegstand (B6) • Aanhoudende braindrain (B7) • Minder beschikbare middelen voor mensen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt (B8) • MKB-werkgevers ervaren veel kopzorgen bij het aannemen van kwetsbare werknemers met <i>transiëntie (B9)</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Groeiende markt toerisme. Veel laaggeschoold werk in groeiende sector toerisme en recreatie (K4) • Door een krimpende beroepsbevolking ontstaat een krappere arbeidsmarkt (daling werkloosheid) (K5) • Ontstaan nieuwe markten en doelgroepen (K6) • Rijksbeleid jeugdwerkloosheid (K7) • Krachte op de Duitse arbeidsmarkt (K8) • Interesse footloose bedrijvigheid (K9)
Onderwijs	<ul style="list-style-type: none"> • Veel (basis) scholen (S6) • Goed MBO-onderwijs, Drenthe College, Alfa College (S7) 	<ul style="list-style-type: none"> • Gemiddeld laag opleidingsniveau (Z8) • Dun palet hoger onderwijs (Z9) 	<ul style="list-style-type: none"> • Ontgroening leidt tot verminderd draagvlak onder scholen (b10) • (Leeg) vastgoed drukt op exploitaties (B11) 	<ul style="list-style-type: none"> • Samenwerking scholen (horizontaal en verticaal) – regionale aanpassingsplannen (K10) • Ruimte voor innovatieve invulling vrijkomende schoolgebouwen (K11)

	Sterktes	Zwaktes	Bedreigingen	Kansen
Wonen	<ul style="list-style-type: none"> Betaalbaarheid, ruim aanbod (S8) Mooie, groene omgeving Grotendeels getransformeerde woning- en bedrijfsvoorraad (S9) 	<ul style="list-style-type: none"> Te weinig druk, relatief lage prijzen (Z10) Mis match vraag en aanbod Energetische prestaties zwak in deel van de voorraad (Z11) 	<ul style="list-style-type: none"> Fictie huidige aanbod in relatie tot veranderende vraag van kleinere/oudere huishoudens (meer levensloopbestendige woningen) (B12) Leegstand (B13) Onverkoopbare, slechtonderhouden particuliere koopwoningen (B14) 	<ul style="list-style-type: none"> De woningmarkt trekt aan (K12) Opkomst burgerinitiatieven rond energie (K13) Goedkopere zonne-collectoren, -panelen en heatpipes (K14) Overheidsregelingen voor verduurzaming (K15)
Voorzieningen & Bereikbaarheid	<ul style="list-style-type: none"> Veel accommodaties & ontmoetingsplaatsen (S10) 	<ul style="list-style-type: none"> Leegstaand maatschappelijk en winkelvastgoed, en braakliggende gronden na sloop (Z12) Detailhandel is kwetsbaar (Z13) Breedband ontbreekt veelal op het platteland (Z14) 	<ul style="list-style-type: none"> Krimp, ontgroening en vergrijzing leidt tot verminderd draagvlak onder voorzieningen (als scholen, zorg, detailhandel) (B15) Ontbreken planning, afstemming spreiding voorzieningen/diensten (B16) Toename zorgvraag als gevolg van vergrijzing en sociaaleconomische problematiek (B17) Goede zorg onvoldoende kunnen waarborgen in dunbevolkte gebieden (B18) 	<ul style="list-style-type: none"> Opkomst burgerinitiatieven rond breedband (K16) Meer (ook oudere) bewoners maken gebruik van internet (K17) Vraag naar nieuwe toepassingen, bijvoorbeeld Domotica (K18) Groeiende eigen verantwoordelijkheid burgers voor voorzieningen en diensten (K19)
Mobiliteit	<ul style="list-style-type: none"> Autobezit, automobilititeit hoog en bereikbaarheid per auto van Zuidoost Drenthe goed (S11) 	<ul style="list-style-type: none"> Gedeelten van de regio matig bereikbaar met openbaar vervoer. (Z15) Risico's voor specifieke doelgroepen als jongeren, ouderen en mensen met beperkingen.(Z16) 	<ul style="list-style-type: none"> Afnemend draagvlak voor OV (krimp, ontgroening), terwijl vergrijzing leidt tot toenemende afhankelijkheid van het OV (B19) Afnemende middelen voor doelgroepenvervoer (B20) 	<ul style="list-style-type: none"> Ruimte voor innovatieve vervoersoplossingen, bewonersinitiatieven, efficiency (K20)

BIJLAGE 3: SAMENWERKINGS- OVEREENKOMSTEN 'MOOR OHNE GRENZEN' EN 'SÜDLICHES PADERBORNER LAND', OOST-GRONINGEN EN AGENDA VOOR DE VEENKOLONIËN

Letter of intent
zur gebietsübergreifenden Kooperation der Lokalen Aktionsgruppen
Moor ohne Grenzen und Zuidoost-Drenthe

Hiermit erklären wir unsere Absicht zu einer gebietsübergreifenden Kooperation im Rahmen des EU-Programms LEADER in der Förderperiode 2014-2020.

Bereits in der Förderperiode „LEADER 2007-2013“ wurde die Partnerschaft und Netzwerkbildung dieser beiden LEADER-Regionen intensiviert. Die Regionalmanagements haben sich im Rahmen der Arbeitsgruppensitzungen des Naturparks regelmäßig getroffen und über aktuelle Projekte und Entwicklungen berichtet. Um die Netzwerkbildung weiter zu intensivieren, werden die Regionalmanager künftig als beratende Mitglieder in der jeweils anderen Lokalen Aktionsgruppe aufgenommen.

Die Lokalen Aktionsgruppen „Moor ohne Grenzen“ und Zuidoost-Drenthe beschließen

1. die Zusammenarbeit und den Erfahrungsaustausch weiter fortzuführen und zu intensivieren,
2. das Zusammenwachsen des deutschen und niederländischen Teilgebietes des Internationalen Naturparks Bourtanger Moor – Bargerveen zu forcieren, um damit die Ziele des Naturparks nachhaltig in seinem gesamten Gebietszuschnitt zu verfolgen und
3. Kooperationsprojekte zu initiieren und umzusetzen.

Letter of intent
voor de gebiedsoverschrijdende samenwerking tussen de lokale actiegroepen
Moor ohne Grenzen en Zuidoost-Drenthe

Hierbij verklaren wij ons voornemen tot een gebiedsoverschrijdende coöperatie in het kader van het EU-programma LEADER voor de subsidieperiode 2014-2020.

Al in de subsidieperiode „LEADER 2007-2013“ werd het partnerschap en de netwerkvorming van beide LEADER-gebieden geïntensiveerd. De gebiedsmanagers zijn regelmatig binnen werkgroepvergaderingen bijeengekomen en hebben over actuele projecten en ontwikkelingen gerapporteerd. Voor de verdere intensivering van het netwerk zullen de gebiedscoördinatoren toekomstig als adviserend lid deel uitmaken van de lokale actiegroepen.

De lokale actiegroepen 'Moor ohne Grenzen' en 'Zuidoost Drenthe' besluiten

1. de samenwerking en ervaringsuitwisseling voort te zetten en te intensiveren,
2. het samengaan van de Duitse en Nederlandse deelgebieden van het Internationale Natuurpark Veenland te bevorderen om daarmee de doelen van het gehele natuurpark op een duurzame manier na te streven en
3. samenwerkingsprojecten op te zetten en uit te voeren.

Assen, 15 december 2014

Gerard Meijers
Lokale Actiegroep
Zuidoost Drenthe

Twist, 10. December 2014

Ernst Schmitz
Lokale Aktionsgruppe
Moor ohne Grenzen

Samenwerkingsovereenkomst

Voor de grensoverschrijdende samenwerking tussen de Lokale Actie Groepen Südliches Paderborner Land en Zuidoost-Drenthe

Hierbij verklaren wij dat wij voornemens te zijn om tot een grensoverschrijdende samenwerking te komen in het kader van het EU-programma LEADER voor de subsidieperiode 2014-2020.

De samenwerking wordt voorzien op het terrein van kennisuitwisseling van (nieuwe) duurzame energiebronnen, verbeteren van de woon- en leefomgeving, sociale cohesie, dorpsgemeenschappen en digitale bereikbaarheid.

De gebiedscoördinatoren zullen hiervoor regelmatig contact onderhouden en elkaars projecten daardoor versterken. Ook zullen de Lokale Actie Groepen elkaar ontmoeten en daarmee bestuurlijke acties ontwikkelen ten behoeve van de gemeenschap.

De Lokale Actie Groepen Südliches Paderborner Land en Zuidoost-Drenthe besluiten om:

1. De geplande samenwerking gestalte te geven door ervaringen en kennis uit te wisselen.
2. Het samen ontwikkelen en uitvoeren van projecten te bevorderen.

„Letter of Intent“

zu der gebietsübergreifenden Kooperation der Lokalen Aktionsgruppe Südliches Paderborner Land (Nordrhein-Westfalen/D) mit der Region Zuidoost-Drenthe (NL) im Rahmen des EU-Programms LEADER

Hiermit erklären wir unsere Bereitschaft zu einer gebietsübergreifenden Zusammenarbeit im Rahmen des EU-Programms LEADER in der Förderperiode 2014 – 2020. Diese Erklärung gilt zunächst vorbehaltlich einer offiziellen Anerkennung als sogenannte „Lokale Aktionsgruppe (LAG)“. Vor dem Hintergrund ersten Informations- und Erfahrungsaustausches, sowie vergleichbarer Ausgangssituationen und Problemstellungen unserer ländlichen Regionen streben wir eine Zusammenarbeit im Bereich der Wissensvermittlung auf dem Gebiet der Erneuerbaren Energien und ein Wissens- und Erfahrungsaustausch hinsichtlich der Verbesserung des sozialen Zusammenhalts, des Wohn- und Lebensumfeldes sowie der digitalen Vernetzung und Zugänglichkeit an.

Die Kooperation beinhaltet unter anderem:

1. Erfahrungs- und Wissensaustausch über die Ausrichtung und Umsetzung von LEADER-Projekten.
2. Förderung der gemeinsamen Entwicklung und Umsetzung von Projekten.

Bad Wünnenberg 18.02.2015

Winfried Menne
Vorsitzender
LAG Südliches Paderborner Land

Emmen, 20.02.2015

Jacob Bruinijes
Voorzitter
LAG Zuidoost-Drenthe

BIJLAGE 4: PROJECTFORMULIER

LEADER Zuidooat-Drenthe
Bouwen op lokale kracht

Project-aanmeldingsformulier LEADER Zuidooat-Drenthe		Pj-nr.																																								
Projecttitel																																										
Indiener/trekker																																										
Projectpartners																																										
Doel van het project																																										
Aansluiting bij doelen van de LOS (meerdere antwoorden mogelijk)	☐ Versterken lokale samenwerking ☐ Versterken toeristische sector ☐ Versterken MKB ☐ Verbeteren woon- en leefomgeving ☐ Verbeteren (digitale) bereikbaarheid																																									
Korte beschrijving van het project (activiteiten en resultaten)																																										
Waarom past uw project in LEADER?																																										
Projectstatus	☐ Ideeefase	☐ Conceptfase																																								
Projectbegroting	Kosten: <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td style="width: 50%;"></td><td style="width: 50%;"></td></tr> <tr><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td></tr> </table>																					Financiering: <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td style="width: 50%;"></td><td style="width: 50%;"></td></tr> <tr><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td></tr> </table>																				
Gevraagde LEADER bijdrage																																										
Looptijd	Van:	Tot:																																								
Afgestemd met gemeente	Contactfunctionaris:																																									
Contactpersoon Naam, adres, telefoonnummer, email																																										

In te vullen door secretariaat LAG:

Adviseur	
Ambtelijk advies	
Advies LEADER Actiegroep	
Opmerkingen:	

I

Bijlage 5: Sociaal- economische monitor

Monitor sociaal economische vitaliteit Drenthe

Thema's en indicatoren

